

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгеим и Президент дзэкълӧлхэм алукагъ

Блэкӧгъэ тхьаумафэм Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьакӧушынэ Аслъан къалэу Гудаутэ щылагъ. Ти Президент я 131-рэ мотострелковэ Краснодар Кубань къэээкъ бригадэу Кутузовымрэ Жьогъо Пльыжымрэ яорденхэр зишъуашэу тапэ-кӧ Адыгэ Республикэм щылагъэм идзэкълӧлхэм мыщ цалукӧагъ.

Я 7-рэ дзэ базэу агъэпсыжкыгъэ мы подразделением Абхъаз Республикэм мамыр ӧфтхьабзэхэр щызэрехъх. Урысыемрэ Абхъазымрэ зэдашӧгъэ зэээгъы-

ныгъэм тетэу я 7-рэ дзэ базэр ильэсрэ ныкӧорэ хъугъэу мыщ щыӧ.

Тиреспубликэ и Президент палат къэлэ цыкӧум охътэ гъэнэфагъэкӧ щыпсэурэ дзэкълӧлхэм ящыӧаӧ нэлуасэ зыфишӧгъ. Я 7-рэ дзэ базэм ипащэ игуа-дзэу Сергей Роот Тхьакӧушынэ Аслъан къыфилотагъ дзэкълӧл контрактникхэм унэхэр афэ-шӧгъэнхэм епхыгъэу Урысые Федерацием оборонэмкӧ и Министерствэ ипланхэр зэрагъэца-кӧхэрэм фэгъэхыгъэу. Гъатхэм икӧлэх штабыр, казармэр, шха-плэр, складхэр зычӧлэштӧ унэхэм яшӧн аухынэу рахъухъ.

Адыгеим щыщ офицерхэм адэгущыӧзэ, Тхьакӧушынэ Аслъан къылуагъ къалэу Мыекъуа-пэ щыпсэурэ дзэкълӧлхэм яунагъохэм ясоциальнэ ӧ-фыгъохэм язэшӧхын сыдигъуи республикэм иӧшъхъэтетхэр зэрэфэхъазырхэр.

— Я 131-рэ мотострелковэ бригадэм идзэкълӧлхэр Адыгеим джыдэдэм щыӧхэп, ахэм лъэшэу тафэныкъу. Бригадэм идзэкълӧлхэр республи-

кэм икӧэлэ шъхьӧлэ ищысэте-хыплэу щытыгъэх, зыпкыты-ныгъэмрэ рэхъатныгъэмрэ регио-ным ильыным ахэр фэӧрышӧ-щытыгъэх. Культурнэ ӧфтхьабза-бэмэ ахэлажъэщтыгъэ дзэ ор-кестрэри къалэм щырякӧсагъ, хигъэунэфыкӧгъ Тхьакӧушынэ Аслъан. — Ау ащ дакӧу шъо, тибригадэ идзэкълӧлхэр, ткӧош Абхъазым шъузэрэдэлэрэм лъэ-шэу тырэгущо. Адыгеим шъу-зэрэщымыӧм емыллытыгъэу тэ сыдигъуи ӧппыӧгъу тышфэ-хъушт. Уахътэ теишэу Абхъазым шъукызыкӧжыкӧгъ, Адыгеим къэжъугъээжыкӧнэу тэгугъэ.

Тхьакӧушынэ Аслъан я 7-рэ дзэ базэм ипащэхэмрэ идзэкълӧл-хэмрэ гъэхъагъэхэр ашӧнэу афэлъӧуагъ, Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкӧ иминистрэ пшъэрылӧ фишӧгъ мэзаем и 23-м ехъулӧу базэм идзэкълӧл-хэр агъэхъазырынэу.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу
Сурэтхэр А. Гусевым къы-тырихыгъэх.



Губернаторхэм «якремлевскэ рейтинг» къыхиутыгъ

2009-рэ, 2010-рэ ильэсхэмкӧ регионхэм япа-цэхэм ӧлофшӧн экспертхэм уасэу къыфа-шӧгъэм епхыгъэ рейтингыр гъэзетэу «Неделя» зыфиӧрэм исайт (www.weekjournal.ru) къыщы-хаутыгъ. Агентствэу «Интернет Медиа» зыфи-ӧрэм къытыгъэ пчъагъэхэм атетэу рейтингыр зэхэгъэуцагъ. Мыщ дэжымы джащ фэдэу къы-щыдалыгъагъэх къазыщыщытхъухэрэ, къыз-щаубыхэрэ статьяхэм япчъагъэ зыфэдизыр, ре-гионхэм япацэхэм ӧлофшӧн, федеральнэ ха-бзэм пхырищырэ политикэ линием эксперт-хэм уасэу къафашӧгъэр.

Регионыр//Пащэм ыцӧ//2009-рэ ильэсымкӧ уасэр//2010-рэ ильэсымкӧ уасэр

Адыгэ Республикэр — Тхьакӧушынэ Аслъан — 4 4
Амурскэ хэкур — Олег Кожемяко — 4 4
Архангельскэ хэкур — Илья Михальчук — 4 3
Астраханскэ хэкур — Анатолий Жилкин — 4 4
Алтаир — Александр Бердников — 2 2
Алтайскэ краир — Александр Карлин — 5 5
Башкортостан — Муртаза Рахимов — 2 1
Бурятиер — Вячеслав Наговицын — 4 3
Белгородскэ хэкур — Евгений Савченко — 4 3
Брянскэ хэкур — Николай Денин — 3 2
Владимирскэ хэкур — Николай Виноградов — 4 4
Волгоградскэ хэкур — Анатолий Бровко — 4 4
Вологодскэ хэкур — Вячеслав Позгалев — 4 4
Воронежскэ хэкур — Алексей Гордеев — 5 5
Дагъыстаныр — Магомедсалам Магомедов — 5
Еврейскэ автоном хэкур — Александр Винников — 5

Забайкалскэ краир — Равиль Гениатулин — 4 4
Ингушеттиер — Юнус-бек Евкуров — 5 5
Ивановскэ хэкур — Михаил Мень — 4 4
Иркутскэ хэкур — Дмитрий Мезенцев — 5 5
Къэбэртэе-Бэлкъарыр — Къанэкъо Арсен — 3 2
Къалмыктыр — Кирсан Илюмжинов — 3 2
Къэрэщэе-Шэрджэсыр — Борис Эбзеев — 4 3
Камчатскэ краир — Алексей Кузьмицкий — 4 3
Краснодар краир — Александр Ткачев — 3 3
Красноярскэ краир — Лев Кузнецов — 5
Карелиер — Сергей Катанандов — 2 2
Калининград хэкур — Георгий Боос — 3 2
Калужскэ хэкур — Анатолий Артамонов — 4 5
Кемеровскэ хэкур — Аман Тулеев — 4 4
Кировскэ хэкур — Никита Белых — 4 3
Костромской хэкур — Игорь Слюняев — 4 4
Курганскэ хэкур — Олег Богомолов — 2
Курскэ хэкур — Александр Михайлов — 2
Коми — Вячеслав Гайзер — 5
Ленинград хэкур — Валерий Сердюков — 2
Липецкэ хэкур — Олег Королев — 4 4
Марий Эл — Леонид Маркелов — 4 5
Магадан хэкур — Николай Дудов — 4 4
Москва — Юрий Лужков — 3 2
Московскэ хэкур — Борис Громов — 3 2
Мурманскэ хэкур — Дмитрий Дмитриенко — 5 5
Мордовиер — Николай Меркушкин — 4 3
Нижегородскэ хэкур — Валерий Шанцев — 4 4
Новгородскэ хэкур — Сергей Митин — 4 4
Новосибирскэ хэкур — Виктор Толоконский — 4 4
Омскэ хэкур — Леонид Полежаев — 3 3
Оренбург хэкур — Алексей Чернышев — 2 2

Орловскэ хэкур — Александр Козлов — 5 5
Пензенскэ хэкур — Василий Бочкарев — 3 2
Пермскэ краир — Олег Чиркунов — 4 3
Псковскэ хэкур — Андрей Турчак — 5 5
Приморскэ краир — Сергей Дарькин — 5
Ростов хэкур — Владимир Чуб — 3 3
Рязанскэ хэкур — Олег Ковалев — 3 3
Санкт-Петербург — Валентина Матвиенко — 3 3
Самарскэ хэкур — Владимир Артяков — 3 2
Саратовскэ хэкур — Павел Ипатов — 2 2
Сахалинскэ хэкур — Александр Хорошавин — 4 4
Свердловскэ хэкур — Александр Мишарин — 5
Смоленскэ хэкур — Сергей Антупьев — 3 3
Саха — Вячеслав Штыров — 3 3
Темыр Осетиер — Таймураз Мамсуров — 4 3
Ставрополь краир — Валерий Гаевский — 4
Татарстан — Рустам Минниханов — 5
Тамбов хэкур — Олег Бетин — 4 4
Тверскэ хэкур — Дмитрий Зеленин — 3 3
Томскэ хэкур — Виктор Кресс — 4 3
Тульскэ хэкур — Вячеслав Дудка — 3 3
Тюменскэ хэкур — Владимир Якушев — 5 5
Тува — Шолбан Кара-оол — 3 3
Удмуртиер — Александр Волков — 4 4
Ульяновскэ хэкур — Сергей Морозов — 4 4
Хакасиер — Виктор Зимин — 4 4
Хабаровскэ краир — Вячеслав Шпорт — 5
Чечэныр — Рамзан Кадыров — 5 5
Чувашиер — Николай Федоров — 4 3
Челябинскэ хэкур — Петр Сумин — 2 1
Ярославскэ хэкур — Сергей Вахруков — 4 4

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

ПЫНДЖЛЭЖЪХЭМ ЯЩЫТХЪУ АДЫГЕИМ
ЗЫКЪЫЩЫРАГЪЭІЭТЫЖЪЫЩТ



Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет изегъу-
шъомбгъугъэ зэхэсыгъоу Адыгэ Республикэм и Прези-
дентэу Тхьаклушынэ Аслъан тхьамэтагъор зыщызэри-
хъагъэм пынджлэжьинымкIэ Адыгеим иIофхэм язы-
тет шытегүшылагъэх.

Пынджэлэжыныр Адыгейм имэкъу-мэщ иотраслэ гуадзэм зэу ашыщ, пынджым илэжынк-лэ тирегион опытышлэ Іэклэлэ. Адыгейм ипынджшІапІэху Шэуджэн, Красновардескэ, Теуцож, Тэхьутэмькысэ рай-онхэм ашыІэхэм гектар мин 12,5-рэ зэлаубыгы. Ау 2007-рэ илэьсым гектар мини 2,2-рэ нылэп пынджым рагъэубыгыга-гьэр. Мы аужырэ илэьсхэм пынджэлэжынымклэ республи-кэм Іофхэр нахь цызыпфэхэу ригъэжьэжыгы: 2009-рэ илэь-сым гектар мини 3,3-мэ пын-джыр ашапхыгы, илэьсэу итым гектар мини 3,5-рэ аш рагъэу-бытынэу рахъухэ. Пынджэу къахыжьырэмІ хэхъуагъ, 2009-рэ илэьсым пындж тонн 13340-рэ къахыжьыгы.

АдыгеймкIл пынджалжыбыным инвесторитIу фэгъэзагъ. ООО-у «Время» зыфилорэм илъэсым кыкIоцI пындж тонн мин 60 переработкэ зышIын зылъэкIырэ завод ыгъэпсыгъ. ПынджашIапIэхэм ащылъэжърэ ыкIи пынджыгъ Iузыхыжыкърэ мэкъумэш машинэ тегъэпсыхыгъэхэр мы предприятием кыщэфыгъэх. ООО-у «Синдика-Агро» зыфилорэми гектар мини 5-м ехъумэ пынджыгъ ащылъэжыгъэным фытегъэпсыхыгъэгэ мэкъумэш техникэ иI.

мэшымкIэ иминистрэу Юрий Петровыр къатегушылагъ мы аужырэ ил'эс 15-м пынджIэ жыпIэхэм къащыкIэныр ыкIи пынджIу къахыжырэр нахъ макIэ хуыпър къызэзжыгъэхэм. НепекIэ пынджшIапIэхэр зэщыктуагъэх, каналхэр ук'эбзыгъэнхэ фae. ПынджшIапIэхэм ял'эагъэх зэрэзщыкIулырэр дэгъэзыжыгъэнным пае пынджшIапIэхэр нэмыкIэу планировкIэ шIыжыгъэнхэ фae, псым ил'эгъэхьанкIи Iофыгъохэр къэцIух.

Республикэм ипынджшIа-
плэмэ зэлъаубыгырэ гектар мин
12,5-м шышүзү мине 8-р зыпкэ
игъуэужоыгыгъэн фине. Краснодар
институттэу «Кубаньводопроект»
зыфилорэм зэрилыгъэрэмкIэ, аш
фэдэ гъэцэкIэжынкъым мылъку-
шхо апэIухъашт — зы гектарым
сомэ мин 500 тедэшт.

Пынджшлпнхэм язытет
ыплээкүнэу Адыгэ Республи-
кэм и Премьер-министрэу
Кьумпыл Мурат Красновгардей-
скэ, Шэуджэн районхэм зэрэ-
щылагъм иклэуххэми мы зэхэ-
сыгъм шытегушылагъэх. Пындж-
шлпнхээр зепулэкүлхэ нэуж аш
зэлүкыгъэ зэхышагъ. Адыгэ Рес-
публикэм мэкуэ-мэщыпкнлэ ими-
нистрэ, ФГУ-у «Гъэlorышлпнлэу
«Адыгэемелиоводхоз» зыфилорэм
ипащэхээр, муниципальнэ обра-
зованиехэм япашэхээр, инвестор-

хэр, республикэм пынджыр шы-
зылэжырэ хьызмэтшIапIэхэм
япашэхэр ащ хэлэжыагъэх.

Зэлүклэм зэрэгшыхаггүйнэ-
фыкыгэмклэ, пынджшанлэхэр
зышк итгэузожыггэнхэм пае
мылькушхо яшыклэгэштүгйи
предприятия инхэр ары нылэл
шугагэ къэзытын зыэкьышт-
хэр. Пынджшанлэм фэгэзэгтэн
фаер зы хызмэт. Пынджшан-
плэхэм нэмыкл культурэхэр
ашалэжыкэс хүүштэн.

Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъан Красногвардейскэ, Шэуджэн районхэм япашэхэм пштэрылъ афшшылгъ пынджшлпгэхэм афэгъэгъэгъ чыгу лажыхэр нэмькл чыгу лажык зблахынкхэм.

Республикем илалцз зэхэс-
гьом хэлэжыагэхэм аналэ зы-
тыраригьэдэзгэрэ пынджшланлэ-
хэм псыр зэрэлэклаагыахэрэм
илофыгы псынклэ шьыпктуэу
зэшлохыгэн зэрэфаер ары. Аш
ФГУ-у «Гэлорышланлэу «Адыге-
мелиоводхоз» зыфилорэм ипа-
цухэм шпэрэзыл афшшыгыг ка-
налэхмэрэ насос станциехэмрэ
зыпк игьэуудожыгыгэнхэмклэ
федеральнэ кьулыкьухэм зээз-
гыныгьтэхэрэ адашынхэу.

ПынджэлэжынымкIэ Адыгем опыт шуклае IэкIэлъ. Ащ епхыгъэу пынджэлэжыным зегъэушъомбгъугъэнымкIэ программэу федеральнэ гүлчэм кыгъэхъазырырэм тиеспубликэ ифэшъомшэ чыплIэ цииубытынэу тэгугъэ. ПынджэлэжынымкIэ федеральнэ программэм кызыхахыкIэ, республикэ программэри агъэхъазырынэу рахъыхъэ.

**Адыгэ Республикэм и
Президент ипресс-къулыкъу**

ТЫГУ ИЛЪЫЩТЫХ

Афганистан советскэ дзэхэр кызырашкыжыгэхэр мээзем и 15-м илбэс 21-рэ хбугбэ. Афган заом хэлэжб-гэхэр ыкйи хэкйодагбэхэр тыгу кбэдгбкыжыынхэр зэкйэми типшбэрылб.

Урысые кызралыгтошхом революционер кызышчыдахыгъэмрэ Афганистан колонияльнэ пшы-
лбныгъэр зызытыридазкыгъа-
гъэмрэ охъабэп азыфагур. Апэрэ
хьугъэ-шлагъэр 1918-рэ илъэсыр,
ялӀонэзэр — 1919-рэ илъэсыр
ары зыхьугъэзэр.

Афганистан шьхяфит зэрэ-
хуггэм апэу дезыгэштэгъа-
гъэхэм Советскэ кэрааыгуа-
кIэри ахэтыгъ, апэрэ мафэхэм
кыачегъэжыгэу афганцхэм
лъэныкыо зэфэшъхяфхэмкIэ,
зыкъаухумэжыным епхыгъэ
лофшгохэри зрахэтэу, IэпыIэгъу
афэхунхэу агъэгугъэгъэхэ.
Нэужым кэрааыгуытиIур зэ-
зэгъыныгъэу зыкIэтхагъэхэм
кыапкырыкIыхэзэ, IашэкIэ,
самолетхэмкIэ, мылыкүкIэ ренэу
адеIагэхэ.

[illegible]

Алэшлэгүүнхьом зэгурыуа-
гъэхэу зэдэлсэүгъэ къралыгүүи-
тлүм азыфагу иль хьугъэ зэ-
ккышныгэр охьтэ клэкылкэ зэ-
хэтэкъожыныр хэти а лэ-
хъанхэм ышлшъ хьуштыгъэл.

1979-рз ильһсым ыкһам, тьгьгьгазэм и 27-м, советскэ дзэхэр Афганистан ихэьгьгагьэх. Аш запасым цылэ офицерхуэ, сержантхуэ, солдатхуэ мини 5, автомобиль ыкһи нэмькһи техникэ зэфэшхьафхуэ мини 8 хэ-тьгьгьэх. Мэээ зауэлкһи кьэзы-гьээзжьынэу цытыгьгьэ дзэхэр Афганистан ильһси 9 цызэуа-гьэх.

Советскэ СМИ-хэм Афган
заом игугъу къашын фиты-
гъэхэп, цыф пчъагъэу аш хэ-

лаажэрэр зыфэдизри арагъэшагъэп. Непэ кызынэсыгъэми Афган заом лаласэ фэхуугъэр гъэнэфагъэу ыкйи игъэклогыгъэу военнэ специалистхэми, министрэу Иоф зышэштугъэхэми кълорэп, ау цыфхэм бужыкълэ кыгуыгуагъ Афганистан лэкълэ пый кызырэфыкълэмыкълэагъэри, Советскэ кълэралыгом игунапкъэхэм тинэкълэокъогъухэр кызырэмкълэолагъэхэри.

Клэхүү заом фэхүүгээр зы нэклүбгөө шүцлүү титарихь хэтхагьэ хүүгээ. Сыдигуу фэдүү тидээклүлхэм яинтернациональнэ пшгээрый Афганистан шагьээклэг, кьэмыклүжыгьгээр бээд.

Советскэ цыф мин 600-м
еху Афган заом хэлэжыаг,
ахэм ашышуэ 850-р ти Адыгей
цыккү икыгыагэх. «Афганцэ»
86-мэ Советскэ Союзым и Алы-
жужыцүэ, дзэккולי 103-мэ
Лениным иорден, 1972-мэ Бы-
ракъ Плыжыым иорден кы-
фагъшшоагэх. Зэклэмккү нэб-
гырэ мин 200 фэдизмэ алыблэ-
нагэу зэрэхашуэ медаль ыккү
орден зэфэшхьафхэмккү
хатгүнэфыкыгэх.

Адыгэ чыгуым кэзэмыгыгъэзэ-жыгъэхэм ашышых Андрей Ветровыр, Владимир Заздравновыр, Хьокло Руслан, Апсалам Мэдинэ, нэмыкИхэри. ЧыпIэ зэфэшхьафхэм ачагъэуцугъэ саутэхэр джы ахэми, нэмыкIэу фэхыгъэхэми янэгъэпальхы.

Афган заом хэлэжкэгтэ вете-
ранхэм зэрэфэшүүшэу хабзэм
кѡафишлагээр бэп. Ау цыф-
хэмклэ ахэр лыхъужых. Ана-
хэу ныбжыклэхэм шьсэ зы-
тырахырэр лыгьи, зѡфагьи,
пытагьи зыхэлэ «афганцэхэу»
зышхьхандэр джы фыжыы клэ-
хьүгэхэр ары.

Зыпсэ зыгъэтЫлзыгъэхэр,
зипсауныгъэ зэшыкыуагъэхэр,
зипшъэрылъ фэштыпкыагъэхэр
тыгү илзыштых.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

ЛЫХЪУЖЪНЫГЪЭР ЖЪЫ ХЪУРЭП

Афганистан шифэхыгэхэм
ацлэкэ Мыекьуапэ цагъэуцугъэ
саугъэтым дэжэ тыгуасэ шы-
фыбэ кышызэрэугоиыгабэ.
АР-м и Премьер-министрэ игуа-
дзэу Алексей Петрусенкэр,
АР-м и Къэраалыгъо Совет —
Хасэм и депутатхэр, министр-
хэм я Кабинет хэтхэр, федераль-
нэ ыкIи республикэ ктулыкту-
хэмрэ ведомствэхэмрэ япашэ-
хэр, афган заом иветеранхэр,
ахэм ялахылхэр, нэмыкIхэри
шлэжэ митингым хэлэжыагъэх.

— Хабзэ зэрэхүгтэй, илбэс кьэс мэзаем и 15-м мы чып!эм тыкышызыэрэуғтэм, тишээ гьүхүэ заом кьытхэмык!ыжыкы гэсээр тыгу кьэтэгтэк!ыжыкы, псауэ кьэнагэхэм яшыгтху тэлэ, — кьы!уагь зэхэхэм пэублэ псалэ кьыпиш!ызэ, афган заом ивтеранхэм я Адыгь республикэ координационн совет итхыаматэу Мырзэ Джамбэч. — Кьэралығом пшээр!ылтэу кьыгтэуцуғтэр псэемиблэжкыу зыгьэц!эк!гтэ дзэк!о!хэр егба-

шии тшыгыушэштхэл, ахэм
лхыжужыныгыу зэрэхыгээр
тиныбжыкIэхэмкIэ шыс-
техыплэу цытышт. Афган заом
хэкIодагъэхэм ыкIи джыр-
лэхъан тирусубликэ шысэ-
уэр ветеранхэм ацIэкIэ сьд фэ-
дэрэ лхэныкIокIи IэпыIэгъу
кытфэхуэхэрэ АР-м и Прези-
дентрэ АР-м и Правительствэрэ
тызэрэфэрээрэ яслэм сшIоигъу.
Непэ тькызышпызэрэугоигъэ
саугъэтым гъэцэкIэжыынхэр
ешIылIэгъэнхэм пае республи-
кэ бюджетым 2010-рэ илхэсым
апэрэу сомэ мин 750-рэ кыт-
фитIушпышт. Джыры: зэ кы-
хэзгъэщымэ сшIоигъу: унагъо-
хэу заом зишхъэгъусэ, зятэ,
зыш хэкIодагъэхэм сыдигъуи
тырагъус, ахэр социальнэу къэ-
ухумэмгъэнхэм тыналэ тапэкIи
тедгъэтышт.

Адыгем икЫгызу Афганистан
шыфэхыгэхэм ацІэхэр кыра-
Іуагых, кызырэугыоигэхэр зы
такыкырэ афэшгыгыуагых.

АР-м и Президентэу ТхьакIу-



шынэ Аслъан ыцІэкІэ митингым
къекІолагъэхэм шІуфэс къари-
хыгъ Алексей Петрусенкэм.

Джаш фэдэу митингым кышыгушыагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм илепу-

татэу Сергей Письмакрэ муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрации ипашцэу Михаил Черниченкэмрэ.

Торжественнэ зэхахьэм
икIэүх ктызэрэүгъоигъэхэм

псынэкIэтьым дэжь шагъэуцугъэ
саутъэтым къэгъагъэхэр кIэраль-
хъагъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.
Сурэтыр Іэшынэ Аслабан
кэдытырчыгыз.



ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ ИНЕПЭРЭ ШЫПАКИ

ПШЫДАТЭКЪО РИЗО: «ГЪЭХЪАГЪЭУ ТИЛЭХЭМ РЕНЭУ АХЭХЪО»



Тэхутэмыкье районыр Адыгэ Республикэм непэ шлоу фалорэр къэзылэжыкхэрэм яапэрэ сатырэ хэт. Муниципальнэ гъэпсыккэ зилэ районэу квадратнэ километрэ 466,6-рэ зыгубытэу, нэбгырэ 66297-рэ непэ зыщыпсэурэм илэсым кыкклоу зэкэ продукциеу кышпахыжыкхэрэм ыуасэ сомэ миллиарди 10,7-м къехъугъ. Республикэм ианыхъу чыплэ дэгъу зэриуытырэм, инвесторхэр бэу кызырхыжыкхэрэм, район администрациер япацэу шлуагъэ кыкклоу ялофшлэнхэр зэхачэнхэ зэралэ-кырэм къаклэкхэ гъэхъагъэу ялэхэр.

Тигъзет инепэрэ номер игъэклотыгъэу кышхытэлуатэ районым ипацэхэмрэ илэжыкхэрэмрэ зэгурыложхэзэ ялофшлэн зэрэзэхачэрэр, гъэхъагъэу ыккы гухэлэу ялэхэр. Апэу къэтэгъахъэ район администрацием ипацэу Пшыдатэкъо Ризо дытигъэ зэдэгущыгъумккэ.

— Ризо, тизэдэгущыгъу иегъэжыгъум шъуи-район гъэпсыккэу илэм укытэгущыгъу тшоигъуагъ.

— Муниципальнэ гъэпсыккэ зилэ ти Тэхутэмыкье район Адыгэ Республикэр непэ чыплэу зэрыгъэр зыфэдэр къэ-зыгъэлагъэхэрэм аныхъу къа-хэщыкхэрэм ащыщ. Районым квадратнэ километрэ 466,6-рэ еубыты, цыф псэуплэ 27-рэ хэхъэ, нэбгырэ мин 66,3-рэ фэдиз хъазыр шэпсэу. Районыр муниципальнэ гъэпсыккэ зилэ псэуплэ 7-у гошыгъэ: Инэм ыккы Яблоновскэ къэлэ, Тэхутэмыкье, Афыпсыпэ, Бжыхъэкоежъ, Козэт, Шын-джыкэ къоджэ псэуплэхэр.

Кыхъэзгъэщы шлоигъу социальнэ-экономикэ хэхъо-ныгъэм, шылэккэ-псэуплэр нахышлу шыгъэным, Уры-сыем шыпсэурэ народхэм эт-нокультурэ клэныжыкхэр ялэр къэухъумэгъэным гъэхъагъэ ащышлыгъэным фэшл 2008-рэ илэсым тирайон Иофэу шытшлагъэм клэухэу фэхъу-гъэхэм апае общественнэ объе-динениехэм я Общероссийскэ союзэу «Российская на-ция» зыфилорэм наградахэр ятыгъэнхэмккэ и Совет обще-ственнэ орденэу «Российская нация» зыцлэр кызырэфигъэшшоагъэр, экономикэм хэхъоныгъэшлоу ригъэшлы-гъэхэм афэшл Урысыем му-

ниципальнэ гъэпсыккэ зилэ ирайон аныхъу дэгъуи 10-мэ ты-зэрахалытагъэр. Джащ фэдэу 2009-рэ илэсым Иофшлагъэу шытигъэхэмккэ тиреспубликэ ирайонхэм азыфагу илыгъэ зэ-нэкъокъуныгъэм апэрэ чыплэр тирайон шыуытыгъ.

— Шъуирайон чыплэу зыдэщыгъэми маклэп ныла елытыгъэр?

— Ащккэ республикэм зэккэ ирайонхэм такыхэщы. Транс-порт, промышленнэ, сатыу лэ-ныкхэхэм хэхъоныгъэшлу ашлынымккэ, Урысыем инэмыккэ чыплэхэмрэ лэккы хэгъэгъэхэмрэ шлуагъэ кызыккэклорэ зэпхы-ныгъэхэр адытигъэнхэмккэ лэ-шэу къэтэгъахъагъэ къэлэшхоу Краснодар тызэрэпблагъэр, фе-деральнэ мэхъанэ зилэ автомо-биль гъогухэр, Краснодар иккэу Новороссийскэ клорэ мэшлоку гъогур тирайон зэрэклоуыры-кыкхэрэр. Зэкъошныгъэмрэ зэдэлэныгъэныгъэмрэ афэ-гъэхыгъэ зэзэгъыныгъэхэр ти-район адишлыгъэх Краснодар и Гупчэ округ, Абхъаз Республи-кэм и Гагрскэ район, Красно-дар краим и Северскэ район. Ахэм шлогъэ гъэнэфагъэ къаты.

— Районым сыд фэдэ Иофшлэнхэ итхэр?

— Тирайон предприятие ыккы организации 548-мэ Иоф шашлэ. Промышленнэ организациехэр 44-рэ мэхъух. Псэолэшлыным

фэгъэзагъ организации 45-рэ. Анахыбэу районым итхэр сатыушыплэхэр арых, ахэм япчъагъэ 387-рэ мэхъу. Про-мышленнэ предприятиехэр ыккы фэшхъаф организациехэр ана-хыбэу зэрытхэр Инэм ыккы Яблоновскэ псэуплэхэр, Бжы-хъэкоежъ къоджэ псэуплэр арых.

— Районым ишылэккэ-псэуплэ ианыхъу лэныкхэу шыхъалэхэм 2009-рэ илэсым бюджетхэм кырыккэу ба апэлужыгъэхъагъэр?

— Шылэккэ-псэуплэм илэ-ныкхэу зэфэшхъафхэу аныхъу мэхъанэ зилэхэм бюджетхэм кырыккэу гъэрэккэ апэлудгъэ-хъагъэр пчъагъэхэмккэ къэсложт. Псэумккэ гъэсэныгъэм сомэ миллион 460-м ехъу, псауны-гъэр къэухъумэгъэным ыккы спортым сомэ миллион 79-рэ фэдиз хъазыр, культурым ыккы кином сомэ миллион 59-м ехъу гъэрэккэ апэлудгъэхъагъ. Район бюджетым кыккыгъэ ахыщэр аныхъубэу зылэккэхъагъэр къэ-лэ гъэпсыккэ зилэ Яблоновскэ ыккы Инэм псэуплэхэр арых: апэрэм — сомэ миллиони 7,4-рэ фэдиз, ятлонэрэм — сомэ миллион 13,5-рэ фэдиз.

— Илэсэу кызытэынэ-кыгъэм районым ибюджет гъэцэклагъэ зэрэхъугъэм фэгъэхыгъэу гущылэ заула кыгъэпшлуагъэм дэгъугъэ.

— 2009-рэ илэсым район бюджетыр фэдэхэмккэ сомэ миллион 510-рэ фэдиз хъазырэу гъэцэклагъэ хъугъэ. Ащ шыщэу фэдэу районым кышхыгъыжы-гъэр сомэ миллион 247-рэ фэ-диз, дотациеу кытатыгъэр сомэ миллион 43,8-рэ, субсидиехэу ыккы субвенциехэу кытлэ-ккэхъагъэр сомэ миллион 217-рэ фэдиз хъазыр. Гъэрэккэ хъакъу-лэхъэ зэфэшхъафхэу сомэ миллиардрэ миллион 91-м ехъу-рэ районым шлуагъоигъ, ащ шыщэу сомэ миллион 307-рэ фэдиз федеральнэ, сомэ миллион 522-м ехъу республикэ, сомэ миллион 262-рэ район бюджет-хэм арыхъагъ. Тирайон бюджет иккыгъэ илэсым псэумккэ хъарджэу ышлыгъэр сомэ мил-лион 557,6-рэ.

— Ризо, экономикэм ылэныкхэу аныхъу мэхъанэ зилэ Иофшлэнхэу 2009-рэ илэсым районым шызэ-шлуахыгъэхэм нахъ игъэкло-тыгъэу кытфатэгущыгъэба.

— Районым псэумккэ со-мэ миллиарди 10-рэ миллион 728-рэ зыосэ продукцие гъэрэккэ кышхыгъыжыгъ. Аныхъу дэгъу Иоф зышлагъэхэу кыхъэзгъэщыгъэр псэолэ-шлыным фэгъэзэгъэ ООО-у «Компаньон» ыккы ОАО-у «За-рубежводстрой» зыфилорэр, про-мышленностым ылэны-кхэу ООО-хэу «Формика-Юг» ыккы «Газпромгазподземремонт» зыфилорэр арых. Сатыу-шлыным гъэхъэгъэшлэхэр шызышлыхэр организациаккэ-хэу районым кытэджагъэхэр маклэп. Ахэм ащыщыкхэу ООО-хэу «Ашан», «Юг-Авто», «СМ-Юг» зыфилорэр. Хъаджыгъэм хэшлыкыгъэ гъомылэпхэ зэ-фэшхъафхэм якъэшлынккэ гъэхъагъэ зышлыгъэхэм ащыщыкхэу ООО-хэу «Ашан», «Энемское», «Шуманькы», «Псэкупс» зыфилорэр. Районым иэконо-микэ аныхъу мэхъанэ зилэ чыплэ шызыуытыгъэхэрэм ащыщ сатыушылыныр. 2009-рэ илэсым сатыушыплэ зэфэшхъафхэм сомэ миллиарди 6,4-м ехъу зы-осэ товархэр лугагъэлыгъэх. Ащ аныхъу зилахышлу хэлхэр сатыушл комплексэу ИКЕА-м хэхъэрэ тучани 190-рэр, ООО-хэу «Ашан» ыккы «Леруа Мерлен» зыфилорэрэм япхыгъэ-хэр арых.

— Шъуирайон аныхъу къа-хъыгъэщыгъэр инвестицие-хэр ары. Бэ инвесторэу рай-онным итыр, ахэм аныхы-шлэхэу район бюджетым аныхыбэу кызыгъахъэхэрэм ацлэ кытфелу.

— Районым исоциальнэ-эко-номикэ ыккы ифинанс лэны-кхэхэм хэхъоныгъэшлу ашлы-нымккэ аныхъу зышлуагъэ къаглохэрэр инвесторхэу псэолэ зэфэшхъафхэр тичыгъухэм ащы-зыгъэпсыхэрэр арых. Тирайон кыгъэгъунэрэ чыплэм инвес-торхэр кыхъанхэу зырагъэ-

жыагъэм кышхыгъагъэу ин-вестициехэу сомэ миллиарди 6,8-рэ фэдиз хъазыр шлуагъэ-федатгъ. Ацлэ къэсложт шлоигъу аныхъу инвестиционнэ проект инхэу районым шлуагъэкла-гъэхэм. Ахэм ащыщыкхэу про-изводственнэ комплексэу ООО-у «Формика-Юг», ЗАО-у «Хладоккомбинат «Западный», «Зеленый дом», «Кубань-Вуд» зыфилорэр, фирмэу ИКЕА-р ыккы нэмыккыбэхэр.

— Ккэклэу игугъу кыт-фэшлыгъэм дэгъугъэ Иофшлэнхэр нахыбэу шыгъэнхэмккэ районым шышхыгъэу.

— 2009-рэ илэсым ыккэхэм адэжъ ехъулэу районым Иофшлэнхэу зимылэу шлуагъэу-фэгъэр нэбгырэ 630-рэ. Иофшлэн зымыгъотыхэрэм япчъагъэ илэс къэс тирайон нахъ маклэ шэхъу. Ащккэ зышлуагъэ къаглохэр инвестор-хэр бэу районым кызыр-хэхэрэр арых.

— Илэсэу тызыхэтым сыда аныхъу шыуналэ зы-тетыгъэщыгъэр?

— Илэсыккэу тызыхэ-хъагъэм аныхъу тыналэ зыте-дгъэщыгъэр предприятиехэм ялофшлэн шлуагъэу кы-ккэлохэрэм хэгъэхъогъэныр, бизнес цыккылым лэпылэгъу лэклэдгъахъэзэ предприни-матель Иофшлэнхэм нахъ зегъэу-шомбгъугъэныр, сырьем продукцие зэфэшхъафхэр хэзышлыкыкхэрэм ялофшлэн нахышлоу зэхэцгъэныр ары. А псэумэ адаккэ Иофшлэнхэу чыплэхэм япчъагъэ хэшлы-ккэу хэгъэхъогъэным фэгъэ-хыгъэ амалыбэ дгъэфедэщт. Мы илэсым сыд фэдэ дота-ции кытамытыным тыте-хъагъ.

— Ризо, уахътэ кыхэб-гъэккэ тиупчлэхэм джэуап кызырраптыжыкхэмккэ тыбгъэрэзагъ.

— Дэгъуу тшлагъэр къэс-лотагъ, ау ащ кыккырэп ти-лофшлэн шылагъэ фэмыхъоу. Ахэм ядэгъэзыжыкхэм тыдэла-жъэзэ, тызыхэт илэсми гъэхъагъэу тилэхэм ахэдгъэ-хъошт.

Пчъагъэхэм къалуатэ

* Тэхутэмыкье районым квадратнэ километрэ 466,6-рэ еубыты, цыф псэуплэ 27-рэ хэхъэ, псэумккэ нэбгырэ мин 66-м ехъу шэпсэу, ахэмэ ащыщэу мин 43,7-рэ фэдизыр къэлэ гъэпсыккэ зилэ поселкэхэм ыккы мин 22,6-м къехъур къуаджэхэмрэ къутыгъэхэмрэ адэ-сых.

* 2009-рэ илэсым район бюджетыр проценти 103-у гъэцэклагъэ хъугъэ. Бюджетым фэдэу кыхъагъэр сомэ миллион 510-рэ фэдиз, ащ шыщэу миллион 246,6-м ехъур районым фэдэу кышхыгъыжыгъ, миллион 44-м фэдизыр дотациеу кыратыгъ. Район бюджетым псэумккэ иккыгъэ илэсым хъарджэу ышлыгъэр сомэ миллион 557,6-рэ.

* Иккыгъэ илэсым районым хъакъулэхъэ зэфэшхъафхэу сомэ миллиардрэ миллион 91-рэ кышхыгъоигъ, ащ шыщэу федеральнэ бюджетым сомэ мил-лион 307-рэ, республикэ бюджетым миллион 522-рэ ыккы район бюджетым миллион 262-рэ арагъэхъагъ.

* Районым псэумккэ предприятие ыккы органи-зации зэфэшхъафхэу 548-рэ ит.

Пчъагъэхэм къалуатэ

* 2009-рэ илэсым псэумккэ районым продукциеу кышхыгъыжыгъэм ыуасэ сомэ миллиарди 10-рэ мил-лион 728-рэ хъугъэ, ар ыпэрэ илэсым кыхыжы-гъагъэм нахы миллион 368-ккэ нахыб.

* Районым ит псэуплэ чыплэхэм унэгъо 16624-рэ ащэпсэу, ахэм чыгу гектар 2531-рэ афэгъэзагъ, бы-лым плэшгэ 3200-рэ, къо 284-рэ, мэл 1484-рэ, шы 47-рэ, шлуагъыу мин 40-м ехъу ащыхъу.

* АПК-м хэхъоныгъэ егъэшлыгъэным фэгъэхыгъэ лэпкэ проектым кыхыуыгъэу унэгъо унэе хызымэ-тым пылэхэм сомэ миллион 17, фермер хызы-мэтшлалэхэм миллион 42,4-рэ кредитэу кыратыгъ. Предпринимательствэ цыккылым лэпылэгъоу район бюджетым кыккэу сомэ миллиони 3,5-рэ лэклагъэхъагъ.

* Районым еджэплэ 20-у итмэ нэбгырэ 5682-рэ ащеджэ. Псауныгъэр къэухъумэгъэным фэгъэзэгъэ Иофшлэнхэу 24-рэ районым илэ, ахэм врачы 164-рэ, медсестра 348-рэ ащэлажыккэ. Клуб 18, район музей, искусствэхэмккэ клэуцыккы еджэплэ 4, библиотекэ 18 ит.



ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ ИНЕПЭРЭ ШЫПАКИ

Сурэт-
репортаж

КЪУАДЖЭР КЪАГЪЭДАХЭ

КЪЭГЪАГЪЭХЭР КЪЕГЪЭКІЫХ



Къуаджэу Тэхъутэмыкъуае игупчэ псэолъэ зэфэшхьафхэм къагъэкӀэракӀэ. Ащ итеплъэ анахь къэзыгъэдахэрэмэ ащыщ къоджэгум узэрихъуэ уналэ зытебдзэрэ унэ дэхэшхоу культурэм ирайон Унэ зычӀэ-тыр (ашхьагырэр). Нэплъэгъум дахэу кыредзэх Хэгъэгъу зэошхом зэшихэу хэкӀодагъэхэм янэ адыгэ ньюу Мэзужэ-къо Мамырхъан фэгъууцугъэ комплекс ыкӀи мэщыт дахэхэр (ыгузэгъу итых). Къоджэгум ит унитӀуми (ычӀэгъыхэрэр) теплъэ шӀагъэ яӀ.



Унэгъо хатэм къэзгъагъэр е хэтэрыкӀхэр къащызы-гъэкӀыхэрэр яӀэхэмэ зэдгъашиӀэ тшӀоигъоу мэкъу-мэщымкӀэ район гъэlorы-шӀаплэм тыщыкӀэуцӀагъ. ГъэlorышӀаплэм ипашӀу Николай Кальяновым ащ фэдэ унэгъо заулэ районымкӀэ зэрӀагъ кытилуи, унэгъо зыщышӀагъ аӀлэ кытфыриуагъ. Ахэм къахэтхыгъ къуаджэу Козэт цыпсӀурэ урыс бзылфыгъуэ зигугъу кытфыриуагъ.

Тычгъагъ машинэмкӀэ Козэт. Къэдгъотыгъ зыфалогъэ унагъори. Чэум хэлъ къэлэпчъэгъыуэ тызытеуагъэр кылузыхыгъэ бзылфыгъэ лъэпэ-лъагъу тызэрэкӀорэр телефонкӀэ зыфалопшыгъэр кытфэчэфэу кытпэгъо-кӀыгъ.

Гъэзетым иредакция тыктызэрикӀырэр, лъэгъунэу тилэр зетӀохэкӀэ, нэлъасэ тызэфэхъу: Ольга Логинова, унэгъо хатэм къэзгъагъэ расадэ кышцегъэкӀы. Тыдещэ хатэу пленкэ кызызхыгъэ теплицэ заулэ зыщызепэ-лутым. Апзу текӀуалэ агъунэ цыт теплицэ анахь иным. Ащ бзылфыгъэм тырещэ. Чыгум зы метр фэдизэу телэтыкӀыгъуэ расадэхэр кызыщыкӀыхэрэ къошын цыкӀухэр зытет шӀолы-ритлоу иӀэхэр кытегъэлъэгъу.

А расадэхэр зэкӀэ скверхэм, паркхэм, унэ гупэхэм, урамыбгъухэм къащыбгъэкӀынхэм тегъэп-сыхьагъэх. А зы теплицэм расадэ лъэкъо мини 3 кышцегъэкӀыгъ.

— Расадэр къошын цыкӀухэмрэ кассетэхэмрэ кыарысэгъэкӀэх, — келъатэ Ольгэ. — Илъэситф хуэгъэ мы Иофым сызыпылӀыр, дэгъоу зыфэзгъэсагъ. ЗэкӀэ — теплицэхэм яшӀыни, чылапхэм ипхыни, къэкӀыгъэ расадэм идэлэжъэни, ащ ищэни сэ слитӀукӀэ сизакъоу зэшӀосэхы.

— Дэгъоу расадэр ащэфа? — теупчӀы бзылфыгъэм. — ЩэгъошӀоп, ау сэ мы Иофым сызыпылӀ илъэсхэм къакоцӀ шӀэфэкӀо гъэнэ-фагъэхэр сӀэхэ хуэгъэш, игъом дэгъоу ІусэгъэкӀы. Сирасадэ инахыбэр зыцъ-фыхэрэр тигъунэгъу къалэу Краснодар къекӀых. Бэдзэ-рым зи цысцӀэрэп, зэзэгъы-ныгъэ зыдэсшӀыхэрэм зэкӀэ ащэфы. Анахыбэу къэзгъэ-кӀырэр «Виола» е «Анютины глазки» зыфалорэ къэгъэ-гъэ лъэпкыым фэд. Къэгъэ-гъэ шӀо зэфэшхьаф мы-хэр мэхъух, ахэтых пльы-жъэу, гъожъэу, шхъуантӀэу, фыжъэу кызыыхэрэр.

Ольгэ илофхэр зэкӀэ дэгъоу зэпыфэнхэу тыфэлъа-юш, теплицэмэ зэлаубы-тыгъэ цагум тыкыдэкӀы-жы.

Сурэтым итыр: **Ольга Логиновар расадэхэм адэлажъэ.**



Инвестиции зэфэшхьафхэм районыр къагъэбаи

*** Тэхъутэмыкъое районым апэрэ инвестиционнэ проект инэу цагъэцӀагъэр производственнэ комплексэу ООО-у «Формика-Юг» зыфилоу поселкэу Яблоновскэм дэтыр ары. Ащ ишӀын пстӀумкӀи сомэ миллиони 126-рэ фэдиз халхьагъ.

*** Ащ даклоу поселкэу Отраднэм гъэуцъыӀэлъэ комбинатэу «Западнэр» щашӀыгъ. Ар анахъу зыфэгъэзагъэр хэтэрыкӀ зэфэшхьафхэр кышцыхъу-мэгъэнхэр ыкӀи промышленнэ упаковкэм ахэр илхьэгъэнхэр ары. Мыщ ишӀын сомэ миллиони 160-рэ фэдиз хьа-зыр пӀуагъэхьагъ.

*** 2008-рэ илъэсым компаниеу ООО-у «ИКЕА МОС» зыфилоу районым псэолъэ зэфэшхьафыбэ ришӀыхьагъ.

Ахэм ягъэпсын сомэ миллиарди 4-рэ миллион 845-м ехъу халхьагъ. СатыушӀыным фэгъэзгъэ чылабэу ащ цагъэп-сыгъэхэм нэбгырэ мини 3-мэ Иоф ащашӀэ.

*** Агрокомпаниеу ООО-у «Зеленый дом» зыфилоу технологическэ тепличнэ комплексэу джырэ лъэхъаным диштэрэр районым цагъэпсыгъ. Ащ ишӀын зыфежыагъэхэм кышцегъэжыагъэу сомэ миллион 430-рэ пӀуагъэхьагъ. Мы объект-ыр икӀыгъэ илъэсым аухыгъ. Ащ нэбгыри 150-рэ фэдиз шӀэ-лажъэ.

*** Районым Иоф шишӀэу ритгъэжыагъ ООО-у «Агрокомплекс Челбасский» зыфилоу. Ащ Къалмык Республикам кырашыгъэ былымпӀэшъэ

шхьэ 400, ащ цыщэу чэм 200 щахъу.

*** ООО-у «Юг-авто» зыфилоу дилерскэ гупчэу «Пежо» ыкӀи «Хонда» зыфилохэрэр районым цыгъэп-сыгъэх. Ахэм яшӀын пстӀумкӀи сомэ миллион 211-рэ пӀуагъэ. ГупчитӀуми нэбгырэ 208-рэ ащэлажъэ.

*** ООО-у «Торговый Путь» зыфилоу джырэ лъэхъаным диштэрэ выставочнэ-логистическэ псэолъэ ин районым цагъэпсы. Проектым кызэрэдильгъэтерэмкӀэ, ащ ишӀын сомэ миллиарди 3-рэ миллион 220-рэ пӀуагъэу. 2011-рэ илъэсым а псэолъэ иным ишӀын аухыгъ.

*** ООО-у «Логистический парк Юг» зыфилоу логисти-

ческэ паркэу выставкэхэр зыщашӀышхъу гупчэрэ районым щегъэпсых. Ахэм яшӀын сомэ миллион 400 пӀуагъэу. Непэ ехъуалэу сомэ миллиони 128-м ехъу ащ халхьагъ.

*** ООО-у «Новые технологии» зыфилоу районым цыфагъэнэфагъ чыгу гектар 73-рэ. Ащ поролон пкыгъо зэфэшхьафхэр, ІэшӀу-ІушӀухэр кышцашӀышхъу, хэтэрыкӀхэр кызыцагъэкӀышхъу комплекси хэтышт. 2011-рэ илъэсым ахэм яшӀын зауыкӀэ, пстӀумкӀи 800-м ехъу ИофшӀэлъэ чыплэу яӀэшт.

*** БылымпӀашгъэхэр зыщыхъушхъу ыкӀи ахэм къатыр лым продукция зэфэшхьафхэр зыщыхъушхъу

комплекс ин къуаджэу Шынджы пэмычыжъэу цагъэп-сышт, ащ чыгу гектари 140-рэ ыубытышт. ПстӀумкӀи инвестициехэу сомэ миллион 850-рэ ахэм апӀуагъэу.

*** Инвестициехэм яшӀуа-гъэкӀэ районым пхъэшхъэ-мышхъэхэр нахыбэу шалэ-жыкхэ хуышт. Поселкэу Инэм пэмычыжъэу цагъэнэфагъэ чыгу гектари 10-м мыӀэрысэ сад цагъэтӀысышт. Ащ сомэ миллион 310-рэ пӀуагъэхьанэу кырадзэ.

*** Шынджы къоджэ псэупӀэм кыхиубытэу кышцупӀэ комплекс ин чыгу гектар 31-рэ ыубытэу инвесторхэм цагъэпсышт. Ащ пстӀумкӀи сомэ миллион 285-рэ халхьагъ.



ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ ИНЕПЭРЭ ШЫПАКИ

АДЫГЭ научнэ-техническэ Гупчэу пынджэжыным фэгъэзагъэр Тэхъутэмыкъое районым ит посёлкэу Прикубанскэм дэт. Ащ ипашэр мэкьу-мэщ шлэныгъэхэмкэ докторэу, шапсыгъэ къуаджэу Пэнэхэс икълэпугъэу Хьурымэ Хьазрэт. Ар 1957-рэ ильэсым къэхъутъ. Чылэм дэт гурыт еджаплэр къызеухым Дзэм къулыкъу къыщыхынэу ащ ильэситло Чехословакием къэтыгъ. Ащ къызеуыжыым Кубанскэ мэкьу-мэщ институтым гидромелиорациемкэ ифакультет 1983-рэ ильэсым дэгъоу къыухыгъ.

— Мафэ горэм, — къытфегуатэ Хьурымэм, — Абинскэ районым сыщылэзэ, краим къыкыгъэ коммисие къытфегуатэу Иошлагъэу тилэхэр зыфэдэхэр, ахэр зэрэзхатхьэхэр ыплэзэ-күнэу. А коммисием хэтыгъ зэлъашлэрэ шлэныгъэлэжъу, профессорэу Шэуджэн Асхьад. Ар синэлуасэу щытыгъэп. Ау сызэрыадыгэр зешлэм къыздэгущыгъи, сыкъыздикыгъэри, сызщылажъэщыгъэри зешлэм, къысылуагъ: «Прикубанскэ» совхозыгъэм пчэдыжъ къэс Иошлэ сыкло зыхъуклэ сыблэ-кы. Лэщэу сыгу кьэо зы лэ-хъанэ пынджыр зыщыгъэба-гъоштыгъэ чекхэр непэ цы-раулэ зэрэхъужыгъэхэр. Сыд пае мыщ о ушылэштэ? Тэ ти-чыгъхэри мыхэм анахэ дэ-хэп. Тэры джа цыраулэ хъу-жыгъэ чекхэр къызажэхэрэр, зылэжыныгъэ фаехэр. Ахэми лэ-жыгъэ фыжыгъэр зэрацагъэ-багъоштыгъэр ори ошлэ. Джы-ри ащыбэгъошт, ори къэбгъэ-зэжыныгъэ фае».

Ащ ыуж бэрэ пэмылэу пынджымкэ научнэ-ушэтэкло институтэу Краснодар дэтым ипашэр Евгений Харитоновым дэжъ Асхьад сищи, пынджым



НэмыкI Ипылэгъоу къытлэкIигъэхьагъэри маклэп. А ильэсым пынджым илэжыныгъэ ащы-рагъэжъэжыгъагъ Крас-ногвардейскэ ыкли Шэуджэн районхэми. Тэри районым ипэцагъэхэм ашломыйгъо дэдэу чыгу гектари 180-рэ къытати, унагъохэм ячыгу лах-хэри къаытхи, гектар 520-мэ пындж лэпкэ зэфэшхьафхэу 18 ащы-тшлэгъагъ. Лэжыгъэ дэгъуи къэтхыжыгъагъ. Республикэм пынджэу

ПЫНДЖЫРАГЪЭБАГЪО

инаучнэ-техническэ Гупчэу Адыге-им къыщызылуахынэу щытыр Тэхъутэмыкъое районымкэ посёлкэу Прикубанскэм зэрэдэ-тыштыр, сэ ащ пацэ сыфа-шынэу зэрэфаехэр къысагуагъ.

Корр.: Сыдигъуа Иошлэнхэм ипъуазыфежыгъэр, о пшгъэрыл шхьалэу къып-фагъэуцугъэр сыда?

Хь. Хь.: Пацэ сызыфащыгъэ научнэ-теническэ Гупчэм пшгъэ-рыл шхьалэу къыфагъэуцугъэр пындж лэпкэ зэфэшхьафэу къытатыхэрэр тирайон ичы-гъухэм ащытыушэтынхэр, ахэм агротехникэ пэрытым къызэ-рилоу таделэжъэныр, анахэ лэ-жыгъэшхо къэзытыхэрэр зэд-гъэшлэнхэр, пынджлэжыным упылыныр фэдэкъэлуаплэу зэрэщытыр Адыгеим пропаган-дэ щытшлыныр, пынджыр зылэ-жыныгъэу фаехэм чылапхъэ алэклагъэхьаныр ары.

Иошлэнхэм тызафежыгъэм ильэситф тешлэжыгъ. Апэрэ ильэсым пындж чылапхъэу тищыклагъэр зэкIэ пынджымкэ институтым къытитыгъагъ.

щашлэгъагъэм изы гектар цент-нер 25-рэ къызырахыжыым, тэ гектар тельитэу центнер 61,2-рэ къэтхыжыгъагъ, ятлонэрэ ильэсым гектар пэпчэ центнер 63-рэ къытхыгъагъ.

Корр.: Сыда ахэм къэ-кIуапIэ афэхъугъэр?

Хь. Хь.: Ахэм зи шгъэф ахэ-лэп. КъызкIитхырэр институ-тым ишлэныгъэлэжъхэр ти-упчIэжыгъухэу чыгум зерифе-шгъуашэу тыдэлажъэш ары. ЯтлонэрэмкIэ, неущ Иоф къы-хэтымыгъахэу зэкIэ Иошлэнхэр игъом зэшлэгъэхь, лэжыгъэшхо къэзыгышт пындж чылапхъэхэр къызфэтэгъэфедэх.

Чыгъэшлэхэр ау сыдэу щытми хэттакъохэрэп. Бжыхъэм чекхэм анализхэр ахэтэхышъ, фосфорэу ищыклагъэр зыфэдизыр зэтэ-гъашлэш алэкIэтэгъахэ. Гъат-хэми пынджыр къызыхэкIы-хэкIэ джаш фэдэ къабзэу азо-тэу ищыклагъэм елытыгъэу аммиачнэ селитрэр хэтэтакъо.

Корр.: КъызэтынэкIыгъэ ильэсым сыд фэдэ кIэухыха фэшгъушыгъэхэр?

Хь. Хь.: ГъэрэкIо пындж гек-тар 520-рэ тилагъ. Шхьаф-шхьаф шлыкIэм тетэу кIэзыгъэ фэгъымышлэу Iутхыжыгъ. Гек-тар пэпчэ къедгъэтыгъэр цент-нер 61-м ехъу. Лэжыгъэ фыжъ тонн 3300-м ехъу тыугъоижы-гъэ.

Корр.: Ащ фэдиз лэжы-гъэр тыдэ щыжъугъэти-лыгъа?

Хь. Хь.: Нахыпэм пынджыр Краснодар краим ит элеватор-хэм ащыдгъэтылэщыгъ, ащад-гъэукъэбзыштыгъ, ащадгъэгъэ-гъушъыштыгъ, крупэ ащадгъэ-шлыштыгъ. Ар лэпIаеу къытфы-дэкIыштыгъ. Тоннишгъэ пэпчэ тэ къытфыхэкIыжыштыгъэр тонн 60. Адрэ тонн 40-р сыд фэдэ ушхьагъу ашлыми, элева-торхэм къафанэщыгъ.

Джы а щыклагъэр дэгъэзы-жыгъэ хъугъэ. ГъэрэкIо лэжы-гъэу Iутхыжыгъэр зэкIэ хъамэм ядгъэцагъ, тонн 3000 фэдиз зы-чIэфэшт гъэтилышлэу тилэхэм ачIэтлэхьагъ, гъэгъушгъалэ сIу-фи язгъэгъэуцугъ. Ащ чэщ-зы-мафэм тоннишгъэ фэдиз кьэгъэ-гъушъы. Чылэпхъэ тонн 1500-рэ дгъэхъазырыгъах. Ахэр зэтцэшт-хэри гъэнэфэгъахэ.

Адырэ къэнэгъэ пынджыр тэр-тэрэу крупэ тэшлы. Нахы-пэм а Иошлэнхэри элеваторхэм тфагъэцакIэштыгъ, афэтцагъэм ызыпланэ фэдиз ежхэм къа-фанэщыгъ. Джы крупэшI за-вод тэри дгъэуцугъэу Иоф етэ-гъашлэ. Ар тэрыкIэ фэдэшху. ТапэкIэ тигъэхъэм къыдалыгъэ пындж тонн минитф чIэфэнэу склад тшлыныр. Фаехэми ялэ-жыгъэ ащ чIэдгъэлэщыт, кру-пи афэтшлыжыштыт. Ильэсым къыклоI пындж тонн минипшI фэдиз переработкэ тшлын тлэкIэу хъушты.

Корр.: Узипэщэ коллекти-выр зыфэдизыр, лэжыпкIэу

къагъахэрэр, лэжыкIо пэ-рытэу шгъуилэхэр, тызхэ-хъэгъэ ильэсым пынджым игъэбэгъонкIэ пшгъэрылэу зэшлэгъушхьыштхэр, гъатхэм шгъуэзрэфэхъазырыр къытфэгъуатэбэ.

Хь. Хь.: ЗетэгъэжыкIэм кадрэхэмкIэ тилоф дэгъэ. Цыфхэм Иоф ашлэнэу фэгъэ-хэп. Ашлэш хъуштыгъэп зы-горэ къагъэхъэнэу, къалэжы-рэри яттыжыныр. Джы ильэсипл хъугъэу посёлкэм щыщ нэбгыриплI тракторхэм атес. Дэгъоу мэлэжъэх, къа-гъахэрэри игъом агъотыжы. ГурытымкIэ губгъом итыхэм ямзэ лэжыпкIэ сомэ мин 25-м нэсы.

ТилэжыкIо шлагъохэми си-гуапэу аIлэ къеслон. Агроно-мэу Николай Захарченкэм, гид-ротехникэу ШыуцIэ Мыхъамо-дэ, трактористхэу Андрей Та-тариновым, Ангелов Заур, нэмыкIхэми тагъэразэ. Техни-ки тышхькIэрэп. КомбайниплI, «К-700»-м фэдэхэу тракторитф, сеялки, пхъэлаши зэкIэ ти-щыклагъэр тил, зыми тельэ-Iурэп.

Мыгы пындж гектар 520-рэ тшлэшт. ГъэрэкIо лэжыгъэу къэтхыжыгъэм къыщыдгъэ-кIэштэп. Гектар 400-м ехъу-рэ чыгур жьогъах, техникэри чылапхъэхэри хъазырых. Фосфор чыгъэшIури непэ-неушэу къэтцэшт. Гъэтхэ Иошлэнхэм язэшлэхынкIэ зи тызшлэнэн щыIэп. Тызфэбэ-нэщтыр гъэрэкIо пындж ки-лограммым икIэхыжынын со-мих тедгъэкIодагъэмэ, джы ар сомэкIэ нахы пугъэу къытфы-дэкIэу шлыгъэныр ары.

Сурэтым итыр: **Хьурымэ Хьазрэт.**

Тэхъутэмыкъое районым тызыщIэм ЗАГС-мкIэ отдeлым тычIэхьагъ. Ащ ильэс 32-рэ хъугъэу пэщэныгъэ дызэзыхэрэ АкIэгъу Разыет къызэрэтфи-лотагъэмкIэ, Иошлэплэм икол-лектив зэрэхъурэр нэбгыриплI, гупчэм нэбгыритIу цэлажъэ, Инэмрэ Яблоновскэмрэ ащы-Iэхэ якъутамэхэм Инна Ни-кифоровамрэ ХьокIо Светэрэ ащылэх.

—Тиамалхэр дэгъух, — еIо Разыет. — Культурэм и Унэу ЗАГС-м иотдел зыхэтым уних щытлыгъ. Тилэх залышхо, архи-выр зычIэлъыр, къэзэрэщэхэ-рэм яунэ, кабинетхэр. Аппара-турэу тимиIэжъ щыIэп —ком-пьютери, принтери, ксерок-си, факси, телевизоры, гъуэчы-лааи, нэмыкIэу тищыклагъэ-хэри. АщкIэ лэзшэу ыналэ къыттетэу, зэкIэ тызыфаер къы-тэзыгъэуалэрэр республикэмкIэ титхьаматэу Ехъулэ Тэмар. Бзылфыгъэ Iуш, чан, Иошлэ-кIошху, илуагъэ фэшгъыпк, тегъэразэ. Джыри мары тиунэ-хэр тфаригъэгъэцIэжыныхэу сомэ миллионрэ ныкIорэ зы-тефэн Иошлэнхэр тфаригъэ-гъэуцIэнхэу къытилуагъэшъ-тэгущо. Ащ пыдагъэу сабыеу къэхъугъэхэм япчъагъэ зыфэ-дизыр, ахэм цIэу афаусыхэрэр зыфэдэхэр зэтэгъашлэх.

ЯПШЪЭРЫЛХЭР ДЭГЪОУ АГЪЭЦАКИЗХ



Разыет къызэрэтфилотагъэм-кIэ, ильэсэу икIыгъэм районым ичылагъохэм сабыи 681-рэ къа-щыхъугъ. Ар ыпэрэ ильэсым елыгъыгъэмэ, 19-кIэ нахыб. Ащ хэтэп Краснодар дэт ятфэнэрэ кIэлэцIыкIу къэхъуплэм районым щышхэм къащыфэхъуи щара-гъэтхыгъэ сабыи 150 — 170-рэ фэдизыр.

Сабыеу гъэрэкIо къэхъугъэ 681-м щыщэу 346-р шгъэжыгъэх, 334-р пшгъэшъжыгъэх. ЗэтIуазэ-хэу къахэкIыгъэхэр 8. КIэлэ-цIыкIоу къэхъугъаIэхэм ана-хыбэм цIэу афаусыгъэхэр Ис-лям, Дамир, Бислан, Артем, Дмитрий, Самира, Дарина, Али-

на, Анастасия. Ахэтых Алан, Амар, Адам, Амидар, Идар, Эрнст, Дэнэф, Амирзан, ТIахыр, Рамиль, Камила, Гита зыфэпIоштхэ цIэхэр зыфаусы-гъэхэри.

Корр.: Адэ лэхэрэмкIэ Иофыр сыдым тета?

А.Р.: 2009-рэ ильэсым лагъэр нэбгырэ 859-рэ. Ыпэрэ ильэсым ар зыфэдизыгъэр 925-рэ. Лагъэхэр нэбгырэ 66-кIэ нахы макIэ хъугъэ. ЗэрэхъурэмкIэ, лэгъэ нэбгыришгъэ пэпчэ рай-оным къышхыгъугъэр сабыи 79-рэ. ЫпшгъэкIэ зигугъу къы-щысшыгъэ сабыи 150 — 170-у Краснодар иятлонэрэ кIэлэцIыкIу

къэхъупIэ щатхырэр къыхэгъэ-хъожыгъэ зыхъукIэ, лэгъэ нэб-гыришгъэ пэпчэ къэхъурэр 96-м нэсышт.

Корр.: Адэ районым ичы-лагъохэр пшгъэхэмэ, къэхъу-гъэхэмрэ лагъэхэмрэ сыдэу зэфыщытыгъа?

А.Р.: Ащ фэдэ учети тил. Ана-хыбэ зышылэхэрэр цыф псэупIэшхохэр арых. Тэхъутэ-мыкьуае гъэрэкIо къышхыгъугъэр 69-рэ, щылагъэр 77-рэ. Ащ нахы дэижыых Инэми Яблоновскэ-ми ащкIэ ялофхэр. Апэрэм са-быи 182-рэ къызыщэхъум, 217-мэ ядунай ахъожыгъ. Ятло-нэрэм къышхыгъугъэр 215-рэ, щылагъэр 356-рэ. Адыгэ къо-джэ цыкIухэр пшгъэхэмэ, Иофхэр нэмыкIых. Афыссыгъэ къышхы-хъугъэр 24-рэ, щылагъэр 15. Псэитыку щылагъэр нэбгырих, къышхыгъугъэр пIыкIэ нахыб. БжыхъэкъоякIэм щылагъэм нахы къышхыгъугъэр фэдитIукIэ нахыб. Щынджые щышхэу зи-дунай зыхъожыгъэхэр нэбгы-рэ 16-мэ, къышхыгъугъэр 26-рэ.

Корр.: Адэ къэзэрэщэхэ-рэм япчъагъэ хэхъуа, хъау-ми хэкIа?

А.Р.: АщкIи тыкызы-щытхъужыным Иофыр тетэп. 2009-рэ ильэсым къэзэрэщэхэу

зэготтхагъэхэр 443-рэ. А пчъагъэр ыпэрэ ильэсым ти-лагъэм 33-кIэ нахы макI. А къэ-зэрэщэхэхэ 443-м щыщэу 302-р зыщызготтхагъэхэр Тэ-хъутэмыкьуай. Адрэ къэнэрэ 141-р зыщызгуатхагъэхэр ана-хыбэ зыщыпсэхэрэ посёлкэ-хэу Яблоновскэмрэ Инэмрэ. АщкIэ къасло сшIоигъор ти-къутамэхэу ахэм ащылэхэм унэ цыкIу зырыз нахы зэрямылэр, яамалхэр зэрэдэхэр ары. Ащ фэшI къэзэрэщэхэу ныб-жыкIэхэм янахыбэр Пшы-зэ зэпырэкIыхэшъ, къэлэшхоу Краснодар макIохэшъ, янысэ-щэ джэгъу щызэхашъ.

НэмыкI Иошлэнхэу зэшлуа-хыгъэхэу Разыет зигугъу къыт-фишлыгъэхэри макIэп. Ильэс 50 зэдщыIэгъэхэ Шэуджэн Абузбьыррэ Джэнэтхъанрэ ыкли ильэс 60 зы щыIэныгъэ гъогу здыгъетыгъэхэ ПэрэныкIо Мыхъамодэрэ Мелэчхъанрэ районым ыныбжъ ильэс 85-рэ зэрэхъугъэр зышыха-гъэуэфыкIыгъэ мэфэкIышхохэм къырагъэблагъэхэи афэгущлуа-гъэх, агъэчэфыгъэх. А мафэм зыныбжъ ильэс 85-рэ хъугъэу районым илэгъу КIыргъ Мус-лымэти агъэшлуагъ, алыгъагъ, шлухъафтынхэр фашлыгъэх.

Сурэтым итыр: **АкIэгъу Ра-зыет.**



ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ ИНЕПЭРЭ ШЫПАКИ

Тэхъутэмыкье районим гэсэнгымкэ игъелорышлалэ ипашэу Шъхэлэхъо Нурбий гүшыгъэу кыызфэгъэхугъ. Ар опытышхо зилэ кӀэлэгъадаж, ятэу Кушыкурэ янэу Нурьетрэ кӀэлэгъадажгъэхэти Нурбий Пэнэхэс гурыт еджаплэр кызыуэхым сэнэхъатэу кыыхыштымкӀэ бэрэ емыгушысэжъэу ахэм ялабгъо лыгъэкӀотагъ. 1975 — 1980-рэ илъэсхэм Адыгэ кӀэралыгъо пединститутым ифизикэ-хысап факультет шеджагъ. Ащ ыуж Инэм дэт гурыт еджаплэу N 16-м ИофшӀэныр шыригъэжъагъ. ШукӀэ ыгу кӀэкӀыжъы ащ идиректорштыгъэу Мэшфашу Мыхъамодэ. Тэхъутэмыкье гурыт еджаплэми изавучыгъ. Дзэм кӀулыкӀу кыышхыи кызыкӀыжым 1987-рэ илъэсым ичылэ гүпсэу Пэнэхэс агъэкӀожъи, ежъ шыеджэгъэ гурыт еджаплэм идиректорэу илъэс 22-рэ Иоф шылагъ. 2009-рэ илъэсым ишэкӀогъу мазэ кышыгъэжъагъэу гэсэнгымкӀэ район гъелорышлалэм илэшъхъэтет.

— А илъэсхэр шукӀэ егъашӀэми сыгу илыштых, — еӀо Нурбий. — Сезыгъэджэгъэ кӀэлэгъэджэ анахыжхэр сӀупӀэкӀэгъэхуэу, сӀепыӀэгъэхуэу, зекӀэ кӀэлэгъэджэ коллективри кызыгоуцуи, Пэнэхэс еджаплэм хэхъоны-

НЫБЖЫКӀЭХЭМ ЯПӀУН ФЭЛАЖЪЭХ



гъэшхохэр едгъэшлыгъэх. Ащ фэшхыат илъэсхым ехъужыгъэу ар еджэплэ комплексэу зэрэщытыр. Ащ фэдэу республикэм итыр а зыр ары. КӀэлэцӀыкӀухэм аныбжъ илъэсиш зыхъукӀэ еджаплэм аштэхэшъ, садикым ипрограммэ фэдэ кӀабзэу шалыгъых. ЕтӀанэ еджаплэм чӀэхъанхӀэ зы илъэс кызынӀэ-кӀэ, программэр зблахъушъ, еджаплэм зэрэчӀэхъаштхэм фэгъэхъабырх. Ащ ишӀуагъэкӀэ, ахэм апэрэ классым кӀонхэу зырагъажъэкӀэ адыгабзекӀи урысыбзекӀи еджакӀи тхакӀи ашӀэу, кӀэшъонми, оредкӀэ-лонми афӀэлэпӀасэхэ мэхъух.

Корр.: КӀэлэцӀыкӀу тхъапша ащ шалыгъыр?

Шъ. Н.: Мы лъэхъаным 70-рэ. Ащ шыцэу 50-р садик программэмкӀэ аплу, 20-р апэрэ классым зэрэчӀэхъаштхэм фэгъэхъабыр. Ащ изактоп еджэплэ комплексым хэхъэхэрэр. Ащ хэтых спортым ыкӀи искусствэхэм яеджаплэхэри. Арышъ, мы еджэплэ комплексыр кӀэлэцӀыкӀум кызыуэхыкӀэ гэсэнгымкӀи, спортымкӀи, оредкӀэ-лоннымкӀи, кӀэшъоннымкӀи, пшынэм кӀэгъэлогъэнымкӀи, нэмыкӀ зекӀокӀэ-шыкӀэхэмкӀи зыфаер кӀэлэцӀу кычӀэкӀи. Мы лъэхъаным еджэплэ комплексым шеджэрэр (кӀэлэцӀыкӀухэр хэмытхэу) нэбгыри 183-рэ. Ащ шыцэу мыгъэ гурыт еджаплэр кызыуэхырэр 15.

Корр.: ГъэсэнгымкӀэ районим илофхэм уакъыт-фатэгущыӀэна? Еджэплэ тхъапша районим итыр, сыд фэдиза ахэм ашеджэрэр? Дэгъугъэ кӀэлэцӀыкӀу ыгытӀпӀэхэм иягъу кытфэшшыгъэм.

Шъ. Н.: ЗекӀэмкӀи районим еджэплэ 22-рэ ит. Ахэм ащыцэу гурыт еджаплэхэр зэрэхъухэрэр 19. КӀэлэцӀыкӀу ыгытӀпӀэхэр 14. Джыри Яблоновскэм зы кышыцэуахышъ. Еджаплэхэм кӀэлэеджэкӀо 5682-рэ ачӀэс, кӀэлэцӀыкӀу ыгытӀпӀэхэм сабыи

2133-рэ ащалыгъ. ГъэрекӀо гурыт еджаплэр кызыуэхыгъэхэр 205-рэ, ахэм медалистэу кӀахэкӀыгъэр 16, нэбгыритфымэ дыштэ бгъэхалхъэхэр кӀахыгъэх. А илъэсым апэрэ классым шеджэнхэу езыгъэжъагъэхэр 620-рэ. 2010-рэ илъэсым тигурыт еджаплэхэр нэбгырэ 352-мэ кӀауэхышъ.

Корр.: Егъэджэн-пӀуныгъэм районимкӀэ нэбгырэ тхъапша фэлажъэрэр?

Шъ. Н.: КӀэлэгъэджэ коллективыр зэрэхъурэр 500. КӀэлэ-ыгытӀпӀэхэм Иоф ащызышӀэхэрэр ащ хэбгъэхъожъхэмэ, егъэджэн-пӀуныгъэм пылэу тилэр нэбгырэ 900 мэхъу. Мы илъэсир кӀэлэгъэаджэм и Илъэс. Ащ фэшӀ Иофгытэо зэфэшъхъафэу зетхъаштхэм афэгъэхыгъэ программэ зэхэдгъэуагъ. Ащ кыбделгытэ кӀэлэгъэаджэ 500-у тилэм шыцэу илъэс кӀэс нэбгыришъэмэ район бюджетым иахъшӀэкӀэ санаториеу «Шапсыгъ» зыфиорэм зыцагъэпсэ-фызэ ашынуу. Ащ пыдзагъэу кӀасло сшӀоигъу кӀэлэгъэаджэхэр зэрымкӀухэрэр. НыбжыкӀэхэр кытфакӀохэрэп. ГъэрекӀо зы кӀэлэгъэаджэ ныбжыкӀи районим кыхыгъэп. ЕтӀани кы-хэзгъэхъожъы сшӀоигъор теле-визорымкӀэ кӀагъэлъэгъорэ

фильмэу «Школа» зыфиорэр ыгу рихъэу зы кӀэлэгъэаджи тирайон зэрымсыр ары. Хэта ар зышыкӀагъэр, сыда кыыз-фэгъэлагъорэр? Сыда ащ пӀуныгъэ-гъэсэнгымкӀэ ылъэныкӀо-кӀэ дэгъоу кыххэпхынэу хэ-лыр?

Корр.: Ари тэрэз, кыб-десэгъаштэ. Джы дэгъукӀэ мы лъэхъэнэ кыинэу тыз-хэтым, ялэжъапкӀэхэри зэрэцӀыкӀум пас кыамыгъанэу, егъэджэн-пӀуныгъэм хыалэлэу фэлажъэрэ нэбгырэ заулэмэ ацӀэ кытфенӀуагъэмэ дэгъугъэ.

Шъ. Н.: Апэу зыцӀэ кӀесло сшӀоигъор, пенсием кӀогъахэм, Шъхэлэхъо Дарихъан. Фэлаж-кыштыр шылагъ, иштытхъушхо аригъэуагъ. СССР-м инаро-днэ кӀэлэгъэадж. Джанхъот Майе Яблоновскэм дэт ятфэ-нэрэ гурыт еджаплэм идирек-торэу илъэсыбэрэ Иоф шылагъ, лъэкӀэ проектымкӀэ апэу сомэ миллион кызыкыгъэмэ ащыц, Урысые Федерацием изаслу-женнэ кӀэлэгъэадж. Бэгугъэ Нурьет Кубань изаслуженнэ кӀэлэгъэадж, Трахъо Аминэт Адыгэ Республикэм изаслу-женнэ кӀэлэгъэадж, адыгабзекӀэ регъаджэх. КӀэлэгъэаджэ ныб-жыкӀэхэу зыштыгъу Иогъэн фа-ехэм ащыцых Аклэгъу Маринэ, Батмэн Сусанэ, нэмыкӀхэри.

Сурэтым итыр: **Шъхэлэхъо Нурбий.**



Нэхэе Казбек — милицием иполковник, Тэхъутэмыкье РОВД-м ипаш. Шынджые кышышхыгъ, шӀапугъ, шеджагъ. 1984-рэ илъэсым дзэм кӀулыкӀу кышышхыи кыызэкӀожъым милицием хахы илъэси-шъ шылэжъагъ. Волгоград дэт ашпгъэрэ еджаплэу следователхэр кызыгъэхъа-зырыхэрэр кыуухыгъ. Ащ ыуж мазэ заулэрэ Красно-гвардейскэ районим сле-дователэу Иоф шӀишӀагъ, етӀанэ кызышхыгъэ рай-оним кыгъгъэзэжыгъ. Апэ следователэу, етӀанэ следователъ шъхӀалэу РОВД-м шылэжъагъ. 1997-рэ илъэсым районим икри-минальнэ милицие пашэ фашшыгъ, а ІэнатӀэр илъэ-си 10 хъугъэу егъэцӀэкӀэ. 2007-рэ илъэсым кышце-гъэжъагъ инепэрэ ІэнатӀэ зыгутыр.

ЯлофшӀэн зэрэзэхъэрэм фэгъэхыгъэу Нэхэе Казбек кытфилотагъэр мыш кыкӀэлэыкӀоу кы-хэтэугъ.

— МилициемкӀэ тирайон

отдел нэбгырэ 270-рэ фэ-дизым Иоф шӀапӀэ, — еӀо Казбек. — Тирайон цыкӀоп, псэупӀэ 27-рэ кыхыуыгъэ, нэбгырэ мин 66-м ехъу шӀэпсэу. КӀэ-лэ гъэпсыкӀэ зилэхэ Инэм ыкӀи Яблоновскэ цыф псэупӀэхэм афэшъ-хъафэу кӀоджэ псэу-пӀитф районим хэхъэ. Ащ фэдизым игъом уалыгъэсыным, ахэр кыбгъэгъунэнхэм апае Иофгытэо зэфэшъхъафэу зэшӀохыгъэн фаеу хъу-

Районим анахыбэрэ шызэ-рахъэрэ бзэджэшӀагъэр тыгъо-ныр ары. Арэушъу хъуныр ана-хъу кызышхыгъэр районим сатыушыпӀэу итым ибагъэ мы аужырэ илъэсхэм хэшшыкӀэу зэрэхъухъагъэр ары. Ащ паше тыгъауахыгъэ е ар имышыкӀагъэу тлыгъэу арэп, ау цыфыбэ ащ фэдэ чыпӀэхэм зэрӀагъэрэм кыххӀэу ахэм зекӀокӀэ мытэ-рзэу кӀащыхафэрэр макӀэп. ЕтӀани кӀэлэшхоу Краснодар кызэригъунэгъум, кӀэлэ гъэ-псыкӀэ зилэ поселкэ инитӀу зэрэтилэм милицием илофы-

Анахыбэу мыхъо-мышӀа-гъэхэр зэрыхъухъэхэрэр кӀэлэ гъэпсыкӀэ зилэ Яблоновскэ цыф псэупӀэу Краснодар игъунэ-гъур ары. Ащ нэбгырэ мин 30-м ехъу шӀэпсэу. Ащ фэшӀ а чыпӀэм тыналэ нахъ тетэгъэты. МилициемкӀэ тирайон отдел илофышӀэхэу поселкэу Яблонов-скэм фэгъэзагъэхэм транспор-тэу, радиоаппаратурэу, фэшъ-хъафэу ящыкӀагъэхэр зекӀэ игъом алэкӀэгъэхъгъэнхэм фэгъ-хыгъэ амалхэр зетэхъэ.

Хэгъэу кӀоцӀ ИофхэмкӀэ рес-

ти. Ахэм, зекӀ пӀоми хъунэу, ялофшӀэн зэрэзэхъэрэмкӀэ тагъэразэ. ШысэтехыпӀэу бгъэлабгъо хъушъ нэбгырэ за-улэмэ ацӀэ кӀеслошъ. Посел-кэу Яблоновскэм шыӀэхэ участковэ милиционерхэу, майорхэу Зэнч Муратрэ Ожбу-банэкӀо Муратрэ пшгъэрылэу ялэхэр дэгъоу агъэцӀэкӀэх. Джащ фэдэу ЛӀэхъусэжъ Алыгъи, Бэгугъэ Аслъани, ТалъэкӀо Ас-лъани участковэ милиционер ІэнатӀэу зыгутхэр шысэ-техыпӀэу агъэцӀэкӀэх.

ТилофшӀэн фэхъурэ кӀэуххэм янахыбэм тагъэразэ. Мары 2009-рэ илъэсым республикэм ит РОВД-хэм Иофэу ашӀагъэр зызэфэхысыжъым апэрэ чыпӀэр тирайон отдел кыб-фэгъэшъошагъ. Ащ фэдэ гъэ-хъагъэхэм анахъ зылахышӀу хэлхэр майорхэу Едыдж Му-рат, Барцэ Руслъан, подпол-ковникхэу Цэй Налбыйрэ Сер-гей Подеревымрэ зипӀэцхэ тиотделениехэм ащылажъэхэ-рэр ары.

Ащ фэдэ ИофшӀэгъэ дэгъу-хэм адакӀоу шыкӀагъэу тфэ-хъухэрэри тэшӀэх. Ахэм ядэ-гъэзыжыным тыналэ тедгъэты-зэ, тапэкӀэ тызпылыштыр цыфхэм ярэхъатныгъэ кӀэу-хъумэгъэныр, бзэджэшӀагъэ зезыхъагъэхэр зекӀэ кыххэгъэ-цыгъэхэу яфэшъошэ пшгъэ-дэкӀыжъ ягъэхыгъэныр ары. Ренэу тинэплэгъу итыштхэм ащыц экстремизмэ, кӀоаль-хэ тын-ыхыным, наркомани-ем апэшӀуекӀогъэныр.

Сурэтым итыр: **Нэхэе Каз-бек.**

«БЗЭДЖАШӀЭХЭМ ТАПЭУЦУЖЪЫНЫР ТИПШЪЭРЫЛЪ»

рэр макӀэп. Транспортным зыналэ тезыгъэтыр купэу тилэми нэб-гыри 10 хэхъэ, ахэр анахъэу зыпылхэр тыгъогъхэм ДТП-у кӀатехъухъэхэрэр зэхэфыгъэнхэр, техосмотрэр зэхэщэгъэныр, транспортнымкӀэ ащыкӀэгъэ до-кументхэр зекӀэ гъэтэрэзыгъэн-хэр ары.

Апэу кыххэгъэшы сшӀоигъу районим мыхъо-мышӀэгъэ зэфэшъхъафэу кыхъухъэхэрэм япчъагъэ аужырэ уахътэм зэрэхахъорэр. ГүшыӀэм паше, 2008-рэ илъэсым егъэшпӀагъэмэ, кызытынэкӀыгъэ илъэсым рай-оним кыхъухъэгъэ бзэджэ-шӀагъэу зэхэтфын фаеу хъугъэр хъабырэу 200 фэдизкӀэ нахыб. Мары тызыхэхъэгъэ илъэсымкӀи Иофыр ащ тет. 2008-рэ илъэсым ишылэ мазэ районим мыхъо-мышӀагъэу шызэрахъагъэу кыххэдгъэшыгъагъэр 42-мэ, илъэсыкӀэм иапэрэ мазэ ащ нахыб шызэхэтфыгъэр.

шӀэхэм гүмэкӀыгъуабэ кыт-фахы. Краснодар кыкӀэу тирайон кыххэрэр бэ. Зэбгъап-шэмэ нафэ кӀэхъу районим шыцхэм мыхъо-мышӀэу ашӀэрэм нахыбэ Краснодар кытфакӀыкӀхэрэм зэрэзрахъэрэр. ИкӀыгъэ илъэсым изакъоу компаниеу ИКЕА-м исатыушӀ гүп-чэу МЕГА-м хахъэхэрэм мыхъо-мышӀэгъэ зекӀокӀэ 415-рэ ащы-зэрахъагъэу кыххэдгъэшыгъ, ахэм ащыцэу тыгъогъэ Иоф закъор 168-рэ. Джыри ащ фэдэ чыпӀэхэу нахыбэу цыфхэр зы-цызэхэхъэхэрэм тыналэ нахъ атетэгъэты. Джащ фэдэу кыб-дэлыгъэгъэн фаеу дачэ мини 9 фэдиз тирайон чыгъухэм зэра-рытыр. Ахэм зекӀ пӀоми хъу-нэу цыфхэр адатхэхэшъ, элект-ричестви гази ящӀалагъэшъ, ащӀэпсэх. Ахэм анахыбэрэ рай-оним шыцхэп, макӀэп ахэтыр бзэджэшӀэгъэ зекӀуакӀэ кызы-хафэу.

публикэм и Министерствэ ипа-щэтымкӀэ тызэрафэрэзери кы-хэгъэшы сшӀоигъу. Транспорт зэфэшъхъафэу, радиоаппарату-рэу, нэмыкӀэу тыщыкӀагъэр зекӀэ кытӀэклагъахъэ. Мары тиучаст-ковэ милиционерхэм япроцент 80 фэдизмэ мы аужырэ лъэ-хъаным автомашинэ дэгъухэр кыратыгъэх. «Газельхэр» заулэ хъухэу тиотдел кыбӀэкӀэхъагъэх. БэмышӀэу тилофшӀапӀэхэм ачӀэдгъэуагъэу мебель зэфэшъ-хъафэу кытфашагъэри макӀэп.

Участковэ милиционерхэу районим ичыпӀэ зэфэшъхъа-фхэм Иоф ащызышӀэхэрэр арых анахъ кыин зылэгъухэрэр. Ахэр ренэу цыфхэм ахэтых, зэмыжэ-гъэхэ Иофхэу охътабэ темы-гъашӀэу зэшӀохыгъэн фаеу зэрихыӀлэхэрэр макӀэп. Ахэм афэдэ ИофышӀэхэу нэбгырэ 19

Я 3 — 6-рэ нэкӀубгъохэр кызыгъэхъабырыгъэхэр
НЭХЭЕ Рэмэзанэрэ ЛӀЭХЪУСЭЖЪ Хъаджэрэтбыйрэ.



Тарихым инэклубгохэмрэ лъэхъанымрэ

ТЭУЙХЪАБЛЭ ИЧЫПІЭХЭУ ПСЫЧІЭГЪ ХЪУГЪЭХЭР

Тэуиъаблэ къоджэ зэкIужь цIыкIу, зидэщысыр чIыпIэ дах. Зыфэдиным емылгытыгъэу ныбжьышхо иI, Адыгеим ичылэжымэ ахалыгъэ. Тарихъ гъогу гъэшIэгъон къыкIугъ, цIыф шIагъохэр къышыхъугъэх, цIаплугъэх, цIэрыIоу къахэкIыгъэр макIап.

Бжъэдыгъу чIыналъэ ыкIэлъэныкъо «зэрагъэтхъэлэгъ» псылгышIэр зашIым, чылэм илэныкъуабэ ыгубытыгъ, итепIыи ихэгъуашъхъэхэри зэрихъокIыгъэх, нэмыкI шъыпккъэ хъугъэ чIыпIэхэри илэх.

Мартэбгышъхъэ къоджашъхъэм цырегъажьэщI псыхъом готэу, игырыгъоу илэагъэ къелыхызэ Хьарзахэ темэн екIуаллэщI, инэкъ тешъо мэхъу. Мы чIыпIэр Мартэ ипсып. Ащ къышIулъ чIыналъэр зэныбжъэу ушыпсэункIэ тегъэпсыхъагъ, джары пэсэрэ чыжъэм Мартэ Iушъо чылэ тIысыпIэкIэ зыкIыхахыгъагъэр. Ащ апэрэ бгъагъэхэр зышIагъэуцугъэхэр археологхэм агъэунэфыгъэр неолитым, мыжъо лэшIэгъум икIэу, илэс 6000 фэдизкIэ узэкIэлэбжъымэ ары. Джашъ къышIегъажьагъэу тэуе чIыгур амыбгынэу цIыфхэм япсэупI.

БэшIагъэу имыкIэхэу зышыпсэуэхэрэ чIыналъэм къыхиубытэрэ пстэуми цIэ гъэнэфагъэхэр ялэхэ хъугъэ. Чылэр мыными чIыпIэхэу цIэ унаехэр зыхыхъэу иIагъо-чIыгъомэ арытхэр бэкIае мэхъу. Ахэм ахэхъэх пэсэрэ цIыф псэупIэштыгъэхэр, пытэпIэжъхэр, тхъэлэлупIэхэр, къэхэлэжъхэр, Iуашъхъэхэр, псынэкIэчъхэм, псынэхэм, темэнхэм афаусыгъагъэхэр, мэзым, гъум, шъофым ячIыпIэхэр къэозыгъашIэхэу арыагъэхэр. Чылэм ихъаблэхэми урамхэми а цIэхэмкIэ уарэгъуазэ.

Зы лэужым адрэ лэужым нимыгъэсыжыгъэхэу ащыгъушIагъэхэу, е амышIэжыхъэу чылэ пэпчъ чIыпIацIэхэр чIынагъэх. Тэуиъаблэ ахэм афэд. Джырэ тилэхъан пштэмэ, ныбжьыкIэмэ ямызакъоу нахыжъхэми къамышIэжыхъэу, чIыпIэ пчъагъэ чылэм иIагъо-благъомэ арыт. ЗышIагъуазэхэуи, яцIыкIугъом къышIегъажьагъэу анэгъу кIэтыгъэу псы мыгъом чIигъэбылэхъагъэхэр бэдэд. Ахэм ащышIхэм ацIэ къетIон.

Ашмэзбын яехыпI. Мартэбгышъхъэ ехыпIэ-дэхъапIэу илэштыгъэ ку гъогу. Нэкъхэр еоххэмэ зэбгырилэсыкIызэ, псыормэ агъэкIодыпагъ.

Къоджашъхъэм икыблэкIэ Къуижэ Ашмэздымэ адэжыкIэ ебгъукIоти, метри 150-рэ фэдиз икIыхагъэу къокIыпIэмкIэ кIоу, бгышъхъэм дыс хъазырэу ехыти, кIэй лъэгъуанэм ихъэштыгъэ. СэмэгумкIэ Блэнэ къогъум къуахъэштыгъэ, занкIэу Мартэ изэпырыкIыпIэ екIуштыгъ.

Басынэхэр (благъэхэр, чыжъэхэр). Ахэр КIышк лэныкъом пэблагъэу штыгъэ урым къутырым дэсыгъэмэ арагъэтигъагъэх. Тутыныр агъэтигысы зыхъукIэ псэу кIагъэхъоштыр КIымафэмрэ гъатхэмрэ араубытэштыгъэ. Басынэ благъэхэр къоджакIэм икIэу бригадэм кIорэ гъогум иджабгъукIэ лэгуанэм хъотэ кIыхъэхэу шы хъухэу илэх. Чыжъэхэр Ленинэхъаблэ кIорэ гъогум джабгъумкIэ пэлудзыгъэхэу чIыпIэ заулэ, хъотитфэу шыратIыкIыгъагъэх. ПсылгышIэр загъэпсым илэс къэс псыр къатеомэ зэкIэкIо-жыкIэ чъэзэ мэзым метрэ 300 фэдизкIэ хахъэштыгъэ, етIанэ дысэу темырымкIэ къыгъазэти бгышъхъэ жэгъум къекIолэжыштыгъэ. Мэзыжъыемрэ кIэй лъапэмрэ азыфагу шъоф илэштыгъэ. Мыш илэс зышIаплырэ тутын къышIагъэкIэу парникхэр дэтыштыгъэх.

Бланэ къогъу. Мартэ иджабгъукIэ Сэрэежъ благъэм икIэй лъэгъуанэ къыблэмкIэ къышIулъыгъэ мэзжыкIы. Мыш псыхъор Сэрэежъ Iуашъхъэм ылапэ къыкIэрыкIыти къохъапIэмкIэ чъэзэ мэзым метрэ 300 фэдизкIэ хахъэштыгъэ, етIанэ дысэу темырымкIэ къыгъазэти бгышъхъэ жэгъум къекIолэжыштыгъэ. Мэзыжъыемрэ кIэй лъапэмрэ азыфагу шъоф илэштыгъэ. Мыш илэс зышIаплырэ тутын къышIагъэкIэу парникхэр дэтыштыгъэх.

Бригадыжъ чIыпIэхэр. Зэо ужымрэ я 50-рэ илэсхэмрэ



ПытэпIэжъэу КIышкыр

Ленинэхъаблэ кIорэ гъогум иджабгъукIэ чIыпIацIэу штыгъэ. Зыр Тэуе метрэ 600 фэдизкIэ пэчыжъэштыгъэ, адрэр Чыгъэе мэз шъолырым итемыркIэ басынэмэ акIыб шылэштыгъэ. Гъэ къэс джы ахэм псыр къатео.

Гардаш ихэкужъ. КъоджакIэм итемыр-къокIыпIэкIэ шылэ басынэмэ къапэлулъ чIыпIэм ыцI. Урымхэм тутын зышIаплэштыгъэм пэблагъэх.

Геологмэ пхыраупкIыгъэ мэз Iапчъэхэр. Я 60-рэ илэсхэм Мартэ мэз джыри зышIэтым гъэмэфэ зытIушIырэ геологхэм псыр къызэрагъэхъаштым чIыдагъэ чIэгъымэ къыхагъэшы ашIоигъоу уплъэкIунхэр ашIыгъагъэх. Яприборхэр зэрыт машинэхэр хэхъанхэ алэхъынэу къокIыпIэмкIэ икIэу къохъапIэмкIэ кIохэу мэзым Iапчъэхэр зэнкIабзэу пхыраупкIыгъагъэх.

Гъилымэдэмэ япсынэкIэчъ. КъоджакIэм Къуижэ Гъилымэдэмэ къохъапIэмкIэ ячэу кIыб ылапэс пэблагъэу, Темэн шъомбгъо Iушъом, илэштыгъэ псынэкIэчъ. Чэмахъохэм, мэлэхъом япсыеншъуапIэштыгъ.

Гъуйхэр. ПсылгышIэр амышIызэ, Мэртэ мэзы нэмыкIэу,



ПытэпIэжъэу Сэрэежыр

чылэм итемыркIи икъокIыпIэкIи гъэхъунэшхо шъофхэр ялэхэу лэжъэкIупIэхэу, мэкъупIэхэу Тэуе чIыгум гъуибэ итыштыгъ.

ГъукIэлIымэ яехыпI. КъоджакIэм дэкIыштыгъэ етIэ ку гъогу бгышъхъэм зэрехыгъэу кIэим зэрихъэштыгъэхэр ары.

ГъэпскIыпIэхэр. Къоджашъхъэм ыкIи чылэгум пэчIынатIэхэу Мартэ псышъофэу зышIагъэпскIэу илэштыгъэх. ЧIыпIацI хъуштыгъэх: Псыкуур, Мэртанэ, Лэмыджыжыр (Пхъэ лэмы-

чIыпIабэ зыуплъэкIугъагъэмэ, 1905-рэ илэсым Краснодар къышIадэкIыгъэгъэ тхылым къыратхъагъ.

Зэнджэялэхэр. Мэзытхъалэ икъокIыпIэкIэ ыгъунэ кIаилъэр зышIушIырымрэ темэн Iупэмрэ зэе кошэ Iужъхэр хэтыштыгъэх. ЯтIонэрэ чIыпIэр — ХъэпэкIэ блыгум итемыркIэ мэзыр зышIушIырым Хьарзэхэ темэн ыIуп ары. Яцэнэрэр — Пшыкъуиъхъаблэ Iапчъэм къеуцуаллэштыгъэ темэныр.

Кукуом имэз. Мэзжыем ыкIыб къохъапIэмкIэ Мартэ исэмэгубгъукIэ къыпэлулъыгъэ мэзышху. Псэолапхъэ ашIыхэу чыгъ дэгъухэр хэтыштыгъэх.

Кушъутанэ итамб. Гъатхэрэ къиуштыгъэ псыхъомэ ягъэ къэмыкIоным пае тамбыхэу ашIыгъагъэмэ ащыш. Тэуе икъохъапIэкIэ ХъэпэкIэй блыгум шегъэжыагъэу Шэбэнэхъаблэ нэсэу Хэгъэгу зэошхом ыпэкIи ыужкIи зэтыратакъуи агъэпсыгъагъ.

Къамылыгъэр. Тэуиъаблэ уикIэу Нэчэрэзые Iапчъэм узэрэчэкIэу мэзыр зышIушIыгъэм Мэзтхъалэ темэн цыригъажьэштыгъэ. Гъогум исэмэгубгъукIэ ПшыкъуиъхъаблэкIэ гъэзэгъэгъэ лэныкъом къамылахэр Iужоу къышIыкIыхэу чIыпIэшхо илэштыгъэ. Чылэгъо пчъагъэмэ къамыл къышIаплэштыгъэх.

Къэпэнэжъый. ТемырымкIэ чылэгъунэ шъыпкIэм къышIулъ. ПцэлыкIэ исэмэгурэ темашъх. Мэтэфыр тырашIыхъэгъагъ. Псыр къызатгакIом археологие саугъэтхэу псэупIэжъхэмрэ къэхэлэжъхэмрэ къышIычIэштыгъэх. ИжыкIэ фаусыгъэгъэ цIэр зэрэшъыпкIэр къэхэлэжъхэу къышIычIэштыгъэхэмкIэ къэнэфагъ.

Къэпэнэшкы. ПцэлыкIэ темырымкIэ иджабгъу нэкъ къыпэлулъ чIыпI. МыутIэ-шэрмэт лэхъанэхэм (тиэрэ ыпэкIэ я III — II-рэ ыкIи тиэрэ иапэрэ ятIонэрэ лэшIэгъухэр), лэшIэгъу гурыхэм (я IX — X-рэ лI. лI.) хъадэхэр зышIагъэтигъыжыштыгъэхэу къэхэлэжъхэр къышIычIэштыгъэх. Археологхэр илэс заулэрэ шытIагъэх. Пкъыгъо зэфэшъафыбэ дышъэхэри ахэлыхэу къышIагъотыгъэх.

КIаилъэр. Нэчэрэзые Iапчъэмрэ Пшыкъуиъхъаблэ Iапчъэмрэ азыфагу Мэзтхъалэ пэблагъэу кIайхэр хъоуе къызэрыкIэштыгъэхэу Мэртэ мэз илэштыгъэ чIыпI. Нэчэрэзые

Iапчъэм хэкIэу гъогу екIуштыгъэ. КIайхэм къужъ IэшIухэр къызпыкIэштыгъэхэу чыгъ зырызхэр ахэтыштыгъэх.

КIышкы гъогу. КъоджакIэм дэкIэу ПцэлыкIэ иадырабгъу цыригъажьэу зилуантIэзэ, гъуйхэмэ ахэкIэу КIышкым екIоу илэштыгъэ етIэ ку гъогу.

КIышкы гъуйхэр. Хьэрзэхэ темэн Iушъо икъыблэкIэ къышIулъыштыгъэх. Лэжыгъэ шIаплэхэу шъоф пIэмые зау-лэхэр ялэштыгъэх.

КIышкы тамб техъэгъур. Хьэрзэхэ темэн загъэгъушIым, пындж шIаплэр икъохъапIэкIэ къыгъэгъунэу фашIыгъэгъэ тамбым КIышкым шегъэжыагъэу техъапIэу илэштыгъэ.

КIышкы къынджыур. Чылэм итемыркIэ километритIуэкIэ пэчыжъэу Хьэрзэхэ темэным инэкъ анахъ лъэаплэу иIагъэм тетыгъэ къынджыу. Мы чIыпIэр мыекIопэз культурэм къыхиубытэрэ псэупIэжъэу ыгузэгъу. Экспедициехэм 1983-рэ илэсым къышIегъэжыагъэу бэ шатIыгъэр.

КIышкы хъуатэхэр (окоп-хэр). Хэгъэгу зэошхор къызэжъэм нэмыцIыдзэу къаклорэм итанкхэр къыгъэгъунэхэу Хьэрзэхэ темэн Iушъо чIытIыр куухэу шатIыгъагъэх. Ленинэхъаблэ нэсыштыгъэ. Джэрэ пасэм цы-лэгъэ псэупIэжъэу КIышкы зыфэтыгъыгъэм хъуатэхэр шатIыгъагъэхэти культурнэ къатыхэу илэхэм лэшэу ягъэ якIыгъагъ.

КIышкы шъоф губгъохэр. Гъуйхэр зыраупкIыхэм лэжъэкIупIэхэу КIышкым илэ хъугъагъэхэр ары.

КIышкы Iуашъхъэхэр. Куп зытIуш хъухэу ягъагъэкIэ 20-м къышIыкIэрэп. Анахъ инэу Хьэрзэхэ темэн Iушъо пэблагъэу штыгъэр псыр къырагъэхъан зэхъум ТIэшъу Мэдинэрэ П.А. Дитлеррэ арагъэтигъагъ. Псым нахыбэм ашъхъашъохэр тырилэсыкIыгъэх.

Ленинэхъаблэ гъогу. Тэуе икIэу Ленинэхъаблэ кIоштыгъэ етIэ ку гъогу. КъоджакIэм цыригъажьэти урымхэр зытесыштыгъэм ылэныкъокIэ темырымкIэ занкIэу зы километрэу ныкIорэ кIоти къокIыпIэмкIэ ыгъазэштыгъэ. ЗанкIэу чэтэшым нэсыти сэмэгумкIэ псыутIэ тамбым икIыти чылэм дахъэштыгъэ.

ТЭУ Аслъан.
АР-м и Лэпкъ музей
инаучнэ ИофшIэ ишъаI.

(Джыри къыкIэлъыкIошт).



Зэхэышчагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкъырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкIэ,
IэкIыб къэралхэм
ашыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жъу-
гъэм намалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхьалэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зыдэшыIэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иагъэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ИофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Тему-Кавказ
чыплэ гъэlorы-
шланI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышпып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкIэ къэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кIыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажэхэр-
рэмрэ яеплъыкIэ
зэтемыфэн ылгэ-
кIышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи къэ-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
6431
Индексхэр
52161
52162
Зак. 394

Хэутыным
узшыкIэтхэнэу щыгъ
уахъэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахъэр
Сыхъатыр 18.00

Дзюдо

Темыр Осетиер бэкIэ апэ ит

Урысыем и Къыблэ шъолъыр дзюдомкIэ изэнэкъокъухэр Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкIэ иинститут цыкIуагъэх. Шэмбэт ыкIи тхъау-мэфэ мафэхэм илээс 20-м нэс зыныбжъ кIалэхэмрэ пшгъашгъэхэмрэ апэрэ чыплэхэм афэбзнагъэх.



Кристина Джигоевар, Алана Лазаровар, нэмыкIхэри Владикавказ цыщых, апэрэ чыплэхэр къыдахыгъэх. Краснодар краим, Ингушетием, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Волгоград хэкум ябэнакIохэри чемпион хугъэх.

Адыгэ Республикэм ибэнакIохэр къэтыгубыхэрэп шъхъае, апэрэ чыплэхэр къэзыхыгъэхэр зэдгъа-пшэхэ зыхукIэ, тиныбжыкIэу ахэтыр макIэ. ПшыдатэкIэ Рэмзэан, кг 60, Ордэн Андзаур, кг 66-рэ, ящэнэрэ чыплэхэр къыдахыгъэх. Апэрэ чыплыхэр къэзыхыгъэмэ ашыщых Устэ Азэмат, кг 55-рэ, Евазэ Асхъад, кг 100, Мэлышэ Ахмэд, кг 100-м къехъу. Мыекъопэ пшгъашгъэу Елена Ткаченко, кг 44-рэ, апэрэ чыплэр къыфагъэшшоагъ.

Темыр Осетиер-Аланием, Къэбэртэе-Бэлыкъарым, Дагыстан, фэшхъафхэм ятренирхэм къэбарэу къытфалотатгъэр макIэп.

Спортым ягъэхэлхэр рапых, ныбжыкIэхэр гъогу тэрэз тещэгъэнхэм пылгъых. Дагыстан пшгъа-шгъэхэр еджэх, КъокIыпIэм къыщегъэгъэ бэнакIэхэр ашлогъэшIэ-гъоных.

Адыгеим шаплугъэ ныбжыкIэхэр Краснодар краим икомандэ зэрэфэбанэхэрэр тлэгъугъэ. «Аш мыхъунэу сыда хэлъагъорэр?» къытэзылонхэри цылэх. Джыра-къые цыщ кIалэхэр Адыгеим икомандэ фэбэнэнхэу фэмыехэу къытIуагъэп. Яфэло-фашIэхэр нахышIоу зыщагъэцакIэхэрэм, ясэнаушыгъэ нахъ дэгъоу къызы-щызIуахышт командэм зэрэхэ-хыагъэхэр ары тыналэ зытетызгъэгъэр.

ДзюдомкIэ тиныбжыкIэхэр зэрэбэнагъэхэр, тренирхэмрэ спорт-сменхэмрэ яеплъыкIэхэр тигъзет кыххэтыгъуыштых.

Сурэтыр зэнэкъокъум къыщы-тырахыгъ.

Баскетбол. Апшээрэ купыр

ТигъэгъушIуагъэми, упчIэхэр щыIэх

«Динамо» Мыекъуапэ — «Волжанин-ГЭС» Волжский — 87:86 (24:23, 25:21, 14:18, 24:24).

Мэзаем и 13-м Мыекъуапэ цызедешIагъэх.

Зыщыагъэхэр: Д. Соболев — Воронеж, С. Удовицкий — Таганрог, Ю. Назаренко — Краснодар.

«Динамэм» щешIагъэхэмрэ очко пчъагъэу къахыгъэм-рэ: Барсуков — 18, Пенелев — 9, Хмара — 17, Иванов — 9, Долгополов — 15, Тыгу, Гапошин — 11, Степанов, Хъакъун — 8.

Сергей Ивановым пчъагъэм хегъахъо, бысымхэр хъакIэмэ апэ итых, ау С. Рыбалкиным «Волжанин-ГЭС»-м очкоуитIу къыфехы. Артем Гапошиным илэп-IасэныгъэкIэ тегъэгъушIо шъхъае, хъакIэхэри теклоныгъэм фэбанэх. С. Ивановым ятфэнэрэу судьям къыфигъэпыти, ешIапIэм ригъэкIыгъ. Волжскэ къыкIыгъэхэр гу-лэм хэтхэу апэкIэ къылэкIуатэх, Адыгеим спортсменхэр теклоныгъэм нахъ пэблагъэх — очкоуищ-кIэ хъакIэмэ апэ итых. ЕшIэгъур зыщаушыным «Волжанин-ГЭС»-м пчъагъэм хигъэхъуагъэми, «Динамэм» кIэхъажыныу уахътэ илэ-жыгъэп.

Ятлонэрэ ешIэгъур

«Динамо» — «Волжанин-ГЭС» — 78:82 (25:22, 17:19, 19:17, 17:24).

Мэзаем и 14-м Мыекъуапэ цызэIуагъэх.

«Динамо»: Барсуков — 4, Пенелев — 4, Хмара — 21, Иванов — 16, Долгополов,

Тыгу — 10, Гапошин — 16, Степанов — 5, Хъакъун — 2.

Ятлонэрэ ешIэгъур «Динамэм» кыхынын ымылэкIыштыгъэу тIор-рэп. ХъакIэмэ апэ итыгъэми, кIэу-хым «Волжанин-ГЭС»-р нахышIоу ешIагъ. Илья Хмарэ очко-уищ дзыгъор зегъэцакIэм Iэгуаор хъурджанэм тефи, хъакIэмэ алэ-кIэхъагъ. «Динамэм» секунд зау-лэ нахъ къызэрэмынагъэр къы-дилъыти, шапхэхэр ыукъуа-гъэх, ау аш шIуагъэ къыфихы-гъэп. С. Рыбалкиным тазыр дзын-кIэ очкоуитIу хъакIэмэ къафехы. Теклоныгъэр Волжскэ икомандэ къызэрэдихыгъэм бэмэ таригъэгъу-пшысагъ. С. Барсуковым очкоуи 4 нылэп къытфихыгъэр, Р. Хъа-къунэм 2 ригъэкъугъэр. А. Долго-половыр тактык 22-рэ ешIагъ, ау зэ нэмылэми хъагъэм Iэгуаор ри-дзагъэп. Студентыр сыд фэдызы-рэ еджагъэми, ушэтыныр ымытгъу лъыкIотэн ылгэкIыштыгъэп. «Дина-мэр» командэ лъэшым дэгъу де-шIагъэу тIорэп. Финалым хэфэ-ным фэшI упчIэу цылэр нахъ макIэ зэрэмыхъурэр ары хэдгъэунэ-фыкIырэр.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъабыргыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Гандбол. Суперлигэр

«Адыиф» — «Лада»

Мыекъопэ гандбол коман-дэу «Адыифыр» «Лада» Толяятти непэ тикъалэ цыIуагъэх. ЕшIэгъур сы-хъатыр 17.30-м Адыгэ къэ-ралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкIэ иинститут цыкIошт.

«Адыифыр» суперлигэм щешIэ. Аууж къинэрэ командэмэ къахэкIыжыгъэу гупчэм цы-лэмэ къахэуцоным фэбанэ. «Ла-дэр» Урысыем икомандэ анахъ лъэшмэ зэраушыщыр къыдэт-лытгъэзэ, «Адыифым» ешIэкIэ дахэ къыгъэлъэгъонэу тыщэгъу-гъы. Дунаим ичемпионкэу Яна Усковам «Адыифым» къыгъэ-зэжыгъ. Гандбол дахэ къэзы-гъэлъэгъоштмэ ари ашыщ.

Апшээрэ купым цыкIорэ зэ-нэкъокъум ятлонэрэ чыплэр цы-зыIыгъ командэу «Волжанин-ГЭС»-м баскетболист дэгъухэр хэтых. Алексей Фирсовым, Сер-гей Мусалиповым, Славко Яне-тович, Наиль Гафаровым, Сергей Рыбалкиным, нэмыкIхэми хъур-джанэм Iэгуаор бэрэ зэрэрадзэр-эм дакIоу, псынIкIэу мэгушшы-сэх, хэкIыплэ гъэшIэгъонхэр къа-гъотых. «Динамэр» финалым хэ-фэным зэрэфэбанэрэр хъакIэмэ дэгъоу ашIэштыгъ. КомандитIуми теклоныгъэр жым фэдэу ящы-кIэгъагъ.

ЗэлукIэгъур аухынкIэ тактыкIэ 10-м нахъ макIэ къызэнэм «Вол-жанин-ГЭС»-р хэпшыкIэу «Ди-намэм» ыпэ иштыгъ. ЕшIэгъур хъакIэмэ ахыштыгъэу залым чIэсмэ ашышхэм къащыхъуштыгъ. А уахътэм Сергей Барсуковым оч-коуищ дзыгъоохэр тIогъогогъо дэгъоу егъэцакIэх. ХъакIэмэ щит лъапсэр цыхъэшIэгъоу къаухъу-мэштыгъэми, Хъакъунэ Руслан апхырыкIи, хъагъэм Iэгуаор ри-дзагъ. Илья Хмарэ ыпэкIэ зэ-лым хъакIэмэ Iэгуаор къалэкIихи, хъурджанэм ридзагъ — очкоуищ къытфихыгъ.